

KIÁLTÓ SZÓ

TARTALOM

Tavaszy Sándor: És e földön békesség a jóakaratu emberek között. — IGY SZÓL AZ ÚR. I. L.: Hallgatni. — Nagy Béza: Az Ige és a tudomány — László Dezső: Újabb szellemi hatások egyházunk lelki arcán. — Kovács Sándor: A modern Caesarismus — H. J.: A Lélek munkája Ukrániában. — Sipos Béza: Védekezés. — Dr. Czirják János: A szász lutheránus hittestvérek szörványgondozása. — KERESZTYÉN KRITIKA. ő.: A napi sajtó keresztyén kifejezései. — Abesszinia. — IRODALOM ÉS MŰVÉSZET. — HIREINK.

ALKOTÓ: DR. TAVASZY SÁNDOR

1937

Megjelent!

Megjelent!

Ravasz Lászlótól:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. — Terjedelme 350 oldal.

Előjegyzési ára: 160 Lei.

Biblia-melléklet

Összeállította: Sipos Géza. A művet Maksay Albert és Nagy András theol. tanárok néztek át. Ez a 80 oldalos, sűrű petit betűvel nyomott „Biblia-melléklet”, mely különösen a lelkészek segítségéül szolgálhat, az Agenda kötött szövegein kívül kb. 200 bibliai személynév jelentését és előfordulási helyét, kb. 150 földrajzi hely és különösebb bibliai kifejezés magyarázatát, a bibliai mértékek, pénzek és időszámítás mai értelmét, teljes idő- és eseménytáblázatot és az Ó és Újszövetség könyveinek rövid magyarázatát tartalmazza. Ezenkívül összefoglaló beosztások (próféták, kül. zsoltárok, csodák, példázatok stb.) valamint a gyakrabban idézett Igék előfordulási helye (250 lókus) nevezetesebb alkalmazásokra és az egyházi év különféle ünnepeire vonatkozó alkalmas textusok gyűjteménye, végül kis apológia van benne. Alakja olyan, hogy a rendes kiadásu *teljes Bibliába* be lehet tenni, esetleg ahhoz hozzá lehet köttetni. A Biblia-melléklet ára 40 lej. — A postai viteldíjat külön számítjuk fel. (Kb. 10 lej.)

Ö zörgetett Magasságok felé Liliomok mezején Az Úr felettünk

cimű egyfelvonásos vallásos tárgyú szindarabok. A 4 mű ára 18 L

Kénes gyufák Miből élnek az emberek?

Két egyfelvonásos szindarab. Ára 8 Lei.

Hazafelé

Imakönyv nők részére. Irta: Ravasz László. Ára 150 Lei.

Diszitsük fel lakásunkat

művészies Călăjei-i diszítésű bibliamondásos keményfából készült fali táblákkal. — Darabja 18 Lei.

Itt az Isten köztünk

Bibliaolvasó kalauz az 1937. év minden napjára.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR. :: FŐMUNKATÁRSOK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

XI. ÉVFOLYAM

1937. JANUÁR.

1. SZÁM

És e földön békesség a jóakaratu emberek között

Ne jajveszékeljünk, hogy e földön ma különösképpen nincsen békesség, mert nem is volt és nem is lesz addig, míg Isten ismét meg nem szakítja az eget és vissza nem tér a földre. Nem volt békesség a múltban sem. „A régi jó békeidő“, amit szoktunk emlegetni, a hazug, hamis béke ideje volt. A háború akkor is dúlt az emberi lelkek mélyén; az emberek épen úgy gyűlöltek, mint ma, épen úgy hazudtak, mint ma, épen úgy loptak és öltek, mint ma. A különbség csak az volt, hogy akkor a gyullasztó kelevény el volt rejtve a látszatok felhámja alá. Ma pedig felfakadt ez a rettenetes kelevény s bűzös gennye elárasztotta az egész emberi közösséget. Kétségtelen, hogy politikai és esztetikai szempontból ez nem mindegy, a tények lényege szempontjából azonban mindegy. Talán el fog következni ismét az idő, hogy az Istent és felebarátját természeténél fogva gyűlölő ember ismét elrejtí rettetes kelevényét s politikailag és esztetikailag ismét elfogadhatóbb lesz a szemnek, de önmagában, saját természetének az uraima alatt, megmarad annak, ami: bűnös, elesett embernek, aki egyenlő akar lenni az Istennel és aki az Úristen elleni pártütéssel fel nem hagy.

A karácsonyi angyal csak a jóakaratu embereknek hirdeti a békességet. A többieket meghagyja, hadd keressék saját bűneik nagy sötétségében, saját kis pislogó értelmi mécsük fényével a maguk

kimesterkélt békességét. Ez az emberi békesség valóban csak kimesterkélt, a hazugságok fonalaival összetákolt békesség, amely mindig magában rejt a háború tüzeit éltető szikrákat.

Értsék meg az Isten Lelkétől megvilágosított emberi lelkek, hogy Isten az ő karácsonyi követői által nekik üzeni, nekik igéri a mennyei békességet. Amiképpen a csillagok fényét a kozmikus zavarok sem tudják kioltani, úgy az Istentől alászálló békességet a rosszakaratú embertömegek állandó háborús vihara sem tudja elseperni. Nem, mert ez a karácsonyi békesség nem alulról való, hanem felülről való; nem, mert nem emberek izzadják ki, hanem Isten ajándékozta; nem, mert kezesége nem a fuffanggal teleírt papiros, hanem maga az Isten tulajdon szava, bölcsesége, szeretete és hatalma, amely megtestesült a Jézus Krisztusban!

Értsék meg az Isten Lelkétől megragadott emberi lelkek, legyenek azok románok vagy magyarok, szászok vagy zsidók, hogy a felülről való békesség megnyerésének feltétele az igazi jóakaratu s a jóakaratu lelkek nyujtsák ki egymás felé a kezüket s a gyűlölködés háborus tüzeiben táncoló nagy többség közepette is őrizzék, védjék, oltalmazzák ennek a mennyei békességnek lángját s vigyék tovább azt s gyűjtsanak fel azzal sok-sok szívet, hadd nőjjenek azok a sziget-foszlányok, amelyeket nagy szét-

szórtóságukban épen ezek a kevésszámú jóakarató lelkek alkotnak.

Értsék meg a jóakarató népek, hogy ők alkotják az Isten világában a legnagyobb szórványt s hogy az lenne az igazi nagy karácsonyi szórvány-misszió, amely ezeket a jóakarató lelkeket tudná összegyűjteni s egybe tudná fogni a ma született Megváltó Krisztus jászolbölcsője körül.

Ennek a világnak hamis prófétái hiába fogadoznak, hogy a béke művének a fentartásáért fáradoznak, miközben fegyverek tömegét gyártják és gyártatják; hiába fáradoznak, hogy békét akarnak és békét kívánnak, mert nem lesz békéjük addig, míg le nem mondanak nagy szegyenük takargatásáról: a hazugságról s amíg elzárják szívüket a jóakarató evangéliuma előtt.

A békesség az Isten fiaié és az Isten leányaié, bármely nyelvhez, bármely fajhoz, bármely néphez és nemzetséghez is tartozzanak azok. Csak ezeknek, csakis ezeknek szól az angyali proklamáció: És e földön békesség a jóakarató emberek között...!

A maga mennyei seregét gyűjtő Isten az új Karácsony ünnepén ismét várja az ő választottait; azokat, akik felől az örökkévalóságban már döntött, hogy a betlehemi isteni gyermek áldozatával kiváltja a bűn rabságából!

Bár csak indulna el az Életnek angyala és a szeretet szent jegyével jelölné meg a jóakarató lelkeket, hogy ezek ismerjék fel egymást s ne tanácskozzanak tovább vérrel és testtel, hanem elszántan kitépve magukat minden földi testi kötelekből, menjenek el mind Betlehemig, és vigyázzanak, mert különben eljön a Halál angyala s rányomja bélyegét mindazoknak a homlokára, akiket gyűlöletükben el akar veszíteni. Legyen hát békesség e földön a jóakarató emberek között!

Tavaszy Sándor.

Ha Ardealban maradhatnék, állandóan Cluj és Sibiu között utaznék, hogy a két protestáns nemzeti kisebbség lelki egységét munkálhassam.

Barth.

„IGY SZÓL AZ ÚR“

Hallgatni.

„A nép csak hallgatott...“
II. Kir. 18:36.

Assiria követei állanak ott Jeruzsálem falai alatt. A nép ki van gyűlve a falakra. A kapu előtt sorsdöntő párbeszéd folyik. Az assir követek tárgyalnak Ezékiás király kiküldöttjeivel. A követek szavából egy világbirodalom öntudata és gőgje süvit. Kiben biztok? Egyiptomban? Assiria előtt olyan, mint a törött nád-szál, aki reá támaszkodik, felhasítja a karját! Magatokban? Nincsen emberetek, kétezer lóra való lovasotok sincs! Az Úrban? Amerre kekeresztüljöttünk, egyetlen országot sem tudtak megmenteni istenei, titeket sem fog a tietek! Ha tudna sem akar, mert ha az Úr mindenható, lehetnének e itt az ő akarata nélkül? Hangozan, kérkedve, zsidó nyelven szavalja ezt az assir követ, hiszen tulajdonképpen nem a király embereinek beszél, hanem a népnek, amely a kőfalról figyeli a szót, s akármit tegyen Ezékiás, ha ezt a népet sikerül neki megfélemlítenie: nyert ügye van, megnyílnak a kapuk és Jeruzsálem elesett!

De a nép, amely feszülten figyelte az alatt folyó szóváltást — „csak hallgatott és nem felelt neki egy ígét sem“. Minden tiszteletünket megérdemli ez a nép, amely ebben a nehéz és végzetes pillanatban így tudott viselkedni. Hiszen egy könnyelmű válasz a csufolkodó beszédre s kihívja a pusztító veszedelmet maga ellen, csak egyetlen pillanatnyi hitel a megejtő szónak s megnyílnak a kapuk az ellenség előtt.

A hallgatás tudományát nehéz elsajátítani. Nekünk különösen, mert az a hibánk, nemzeti hiba, hogy tulságos sok jelentőséget tulajdonítunk az emberi beszédnek, annak is, amit mi mondunk, annak is, amit más mond. Annak, amit mi mondunk, mert azt hisszük, hogy a mi szavainktól függ az életünk s ezért sok hiábavaló beszéddel ezerszer kockáztatjuk azt, de annak is, amit más mond, mert azt gondoljuk, kötelességünk mindenre felelni, mindent megcáfolni s időnket, erőnket, figyelmünket pazaroljuk sok hiábavaló beszédre az életünkben. A felületes beszéd nem enged bennünket nyugodni, nem engedi, hogy megfelelően lássuk a dolgokat, kellő mértéket alkalmazzunk rájuk, mert félrevezetnek a saját szavaink. Hol a hányaveti, hősködő, nagyralátó szavak, amelyekkel emberi bölcseségünket és nagyságunkat hirdetjük, hol az óvatoskodó, bátortalan, e'simító és megalkuvó szavak, amelyekkel eláruljuk az ügyet, ami reánk van bízva. Az ellenség pedig, amely ostromra készen áll előttünk, a hitetlenség, emberi gőg, a bűn tudja, hogyan kell megfogni bennünket, s megfog néha a bátorságunk,

máskor a gyávaságuuk, de mindenképen a szavaink által.

A nép hallgatása nem a gögnek, de nem is a kétségbeesésnek a hallgatása itt. Mert így is lehet hallgatni. Gögösen és kevélyen, olyan hallgatással, amely sértőbb és veszedelmesebb a legkiáltóbb beszédnél, vagy kétségbeesve, a mindent elvesztés némaságával. Mindakettő ismerős előttünk is, mert abból folyik, hogy olyan könnyen tudunk beszélni. És mindakettő abból a gondolatból származik, hogy a mi igazságunk áll a szemünk előtt és nem az ügy, Krisztus ügye, amelyet szolgálunk kell.

Az öntudatos hallgatás abból folyik, ha látjuk, hogy ítélet alatt vagyunk. Nem esetleges

veszedelmek, nem emberek akarata az, amivel szemben állunk, hanem Isten ítélete. És Isten ítéletével szemben nincs helye emberi beszédnek, csak egynek: a bűnbánat szavainak, nincs helye gögös vagy kétségbeesett hallgatásnak, csak egynek, alázatos meghódolásnak. Ma a világ krízisében, az emberiség krízisében, a saját egyházunk és nemzeti életünk nagy válságában az ősi ellenség: a bűn áll előttünk fenyegető és csalogató szóval. Arra a szóra mi magunktól nem tudunk felelni, de felel helyettünk Isten az ő testté lett s a világon uralkodó Igéjében: Krisztusban. És életünk kísértései a világ rettentései között áll előttünk az, akire így mutatott rá Isten: Ő! hallgassátok. I. L.

Az Ige és a tudomány.

Egy svájci ref. lapban olvastam, hogy nemrég (nov. 12.) a bázeli nagytanács kommunista tagjai indítványozták a tiszteletreméltó testület gyűlésén a theologiai fakultásnak az egyetemről való eltávolítását, mivel annak professzorai a szocializmusnak, sőt magának a munkásságnak is ellenségei. Ugyanekkor egy tudós tanácsúr (Scherer) azt hangoztatta, hogy a theologia előítélet nélküli *tudományos* jellegét törvényben kell biztosítani azokkal szemben, akik ezt csak a kijelentés magyarázatának tekintik. Természetesen nem hiányzott az ellenvélemény sem (Rüttimeyer), amely a theologia minden megkötése ellen éppen a helyesen értelmezett tudomány nevében tiltakozott. Végül is a nagytanács 70 szavazattal 44 ellenében kimondta, hogy a theol. fakultást meghagyja az egyetemen.

Ez a vita kb. arról a kérdésről szól, ami most előadásunk tárgyát képezi: *milyen viszonyban van egymással az Ige és a tudomány?* Van-e ma egyáltalán valami köze a kettőnek egymáshoz? Mert hogy sokszor volt, az kétségtelen. Ismerünk olyan korszakokat, amikor a kettő egymástól elválaszthatatlan volt s csak az volt, az lehetett igazi tudomány, ami az Isten igéjét szolgálta és Isten igéje elsősorban mint tudomány szerepelt. Viszont voltak olyan idők, mikor az Ige diadalmasan lerázta magáról az emberi tudás ócska rongyait s ott állott megfijodva, mint egy győzelmes hős, a nagy ébredések hajnalán. Vagy megtörtént az is, hogy a tudomány került egy időre az Ige fölé s ez megalázva, elsatnyulva, sokszor ellenfelének olcsó békét kínálta tengette életét. A két hatalom tehát a történelem folyamán vagy szövetségben vagy állandó harcban vagy legalább is versengésben élt egymással. Már magában ez a tény is mutatja, hogy mindkettő *hatalom*, ami nélkül az emberiség életét elképzelni sem lehet. S ha ma a világ a hitetlen kommunizmus és a keresztyén-

séggel szövetséges nacionalizmus mérközésének színhelye, be kell látnunk, hogy a tudomány és az Ige viszonya nemcsak elméleti, hanem életkérdés is.

1.

Első feladatunk a *fogalmak tisztázása*. Hogy mi az Ige, azt gondolom mindnyájan tudjuk, erről beszélni bővebben felesleges: Istennek szava, Istennek a Jézus Krisztusban adott kijelentése. Annál eltérőbbek azonban a vélemények a *tudományt* illetőleg. Maga az Újszövetség is kétféle értelemben használja ezt a szót: Jelenti egyfelől az isteni igazságok *ismeretét* (gnószis I. Kor. 8:1, 12:8), másfelől ezeknek rendszeres *oktatását*, átadását (didakhé Máté 7:28, I. Kor. 14:6). Forrása mindig a Szent Lélek s az ezáltal felébresztett Isten iránti szeretet. Véle szemben a *bölcsesség* (szofia Luk. 11:31, Csel. 7:22, I. Kor. 1:17, 3:19), egy feladat végrehajtására szolgáló *képességet* jelenti, ami az embernél sokszor a földi dicsőség szolgálatában áll. Istennél azonban a kettő együtt jár. Ezért kiált fel Pál a Római levélben: Oh Isten gazdagságának, bölcsességének és tudományának mélysége! Mely igen kikutathatatlanok az ő ítéletei és kinyomozhatatlan az ő útjai! (11:33.)

Ha már most a tudomány világi meghatározásait nézzük, itt Aristoteleستől egészen napjaink gondolkozásiig a legkülönbözőbb fogalmazásokra akadunk. Abban azonban mindenik tudós egyetért, hogy a tudomány 1. egy bizonyos tárgykörre tartozó *rendszeres* ismereteknek, még pedig 2. *feltétlen bizonyos* ismereteknek egysége. Aki tehát csak bizonyos ismeretekkel rendelkezik, annak legfennebb tudása van, de tudománya csak akkor lesz, ha tapasztalatait, gondolatait vagy tanulmányait összefoglalja, annak egyes részeit egymással egybeveti, a lényegest a lényegtelenről megkülönbözteti s az egész ismeretanyagot egy legfőbb

igazság szempontja rendezzi. Végül pedig, ha tisztába jön azzal, hogy ismeretei nem öncsalódáson, más emberek tekintélyén alapulnak, hanem ezek csakugyan igazak. *Megfelelnek a valóságnak s ezért nemcsak az én, hanem más emberek számára is érvényesek.* Ezen a ponton sok bölcselő tudományos igazságnak csak azt akarja elismerni, ami a természeti vagy logikai törvények által is bizonyítható. De egész táborra van azoknak is, akik vallják, hogy a bizonyosság forrása nemcsak az én elmém vagy a természetnek általános törvényei lehetnek, hanem cselekvésemet, életemet meghatározó elvek vagy eszmék is. Így oszlik a tudósok serege két részre: *naturalistákra és idealistákra.* A naturalizmus főként a természettudósok és materialista szociológusok világnézete, az idealizmus pedig a nyelvészeké, történélíróké, művészeké. Persze azért vannak nagy számmal idealista természettudósok és naturalista írók, filozófusok is.

Az a tudomány, ami az Újszövetségben mint Isten kegyelmi ajándéka, mint az Ige tudománya szerepel, kétségtelenül *az idealizmus-hoz áll közelebb.* A Biblia és ennek alapján minden hívő ember tiltakozik a világnak olyan felfogása ellen, ami ebben csak élettelen örök örök, törvényszerű játékát látja. Mi tudjuk ezt s velünk együtt vallja az emberiségnek minden igazi nagy gondolkozója, hogy *az ember élő, csodálatos szellemi lény.* A legfinomabb mechanikai műszerekkel sem tudom megmagyarázni azt, hogy lesz az agysejtek mozgásából képzet, ebből fogalom, ítélet vagy mondat, végül gondolatrendszer és világnézet. Sem testi életemből, sem környezetemből nem tudom levezetni az igazság, a jószág és a szépség utáni vágyakozásomat, azt a sok nagyszerű alkotást, ami ebből született s azt a szent meggyőződést, hogy hogy életemet s a világot valahogy e szellemi célok szerint tudom alakítani. Sokan megpróbálták pld. az erkölcsi életet, a művészet vagy társadalom fejlődését általános természeti törvényekből (léteérti küzdelem, hatalomvágy, fajfenntartás stb.) magyarázni, de nem sikerült. Mindegyre kiderült, hogy azok az igazi emberek s a történelem igazi mozgatói, akik e törvények fölé emelkednek s hősi es erejükkel egy felsőbb, szellemi világ létezését, hatalmát bizonyítják.

Ezért az idealista gondolkozás sokszor levonta ennek a ténynek a végső következményét is, midőn hirdette és hirdeti ma is, hogy nemcsak az én életemnek, de a körülöttem levő világnak is *szellemi létalapja van* (Eucken, Windelband, Boutroux) *Honnan van ez, — kérdik — hogy ez a világ egyáltalán megismerhető, örök törvények szerint felfogható és ismét az emberi szellem törvényei szerint alakítható, ha nem egy legfőbb szellemi lény alkotása?* Mikor egyszer egy hitetlen tudós csodálkozva állott meg a lángeszű Newtonnak egy

pompásan megkonstruált éggömbje mellett, ezt kérdezte tőle: „Ki készítette ezt?” Newton hitelt, de némi gúnyval válaszolta neki: „Senkil!” Az istentagadó erre persze semmit sem tudott felelni. Ugyanezt az igazságot fejezte ki a 17. század szellemes, hívő francia filozófusa, Pascal, mikor ezt mondja: „Istent nem keresnénk, ha mi őt már meg nem találtuk volna.” A körülöttünk levő világ vagy kozmosz egy félig letakart, csodás műalkotás, amelyiknek a vonásain s mind inkább és inkább felismerem egy, az én szellememmel rokon Hatalom keze munkáját s minél jobban elmerülök ennek áhítatos szemléletébe, annál mélyebben érzem tudásom és erőm gyöngeségét azzal szemben. Ezért az igazi, az elmélyülő tudomány mindig aláztossá tesz. Csak a félművelt, rendszertelenül gondolkozó felfuvalkodott. Sajnos, a világ tekintélyes része ilyenekből áll. Nemcsak az a bizonyos bázeli kommunista, de az ellentétes táborból számos nacionalista is ezt vallja: *az igazság mértéke én vagyok, az én érdekem vagy legfennebb az én osztályom, fajom, nemzetem érdeke!* Ami ezzel ellenkezik, annak semmi helye sincs sem a társadalomban, sem az egyetemen. A mai világ nyomorúsága nemcsak gazdasági és politikai, hanem főként szellemi. Vesszendőbe mentek az emberi gondolkozást és életet szabályozó örök törvények és eszmék s emiatt megromlott a tudományos és gyakorlati élet egyaránt. Hóseás prófétának igaza van: „Elvész az én népem, mivelhogy tudomány nélkül való (4:6)”. Ő pedig tudomány alatt az Isten szeretetét s ennek törvényeihez ragaszkodást értette.

2.

Mi a feladatunk már most, ha ismét igazi emberi életet akarunk élni s a körülöttünk lévő romlást felakarjuk tartóztatni?

A felelet az elmondottak után szinte kínálkozik. Körülbelül ugyanaz, amit az a bázeli liberális tanácsúr ajánlott: Az Ige és az Ige tudománya, a theologia lépjen egyszégre a tiszta, kriitikai tudományossággal, mert az igazság elfogulatlan keresése egyedül jogosult. Sőt, amint láttuk, sokan a világi bölcselők közül ezen az úton szintén eljutnak a lét szellemi alapjáiig, az Istenhez. Csak az a kérdés már most, hogy ez csakugyan az a tudomány-e, amiről a Biblia beszél s amit mi méltán az Isten kijelentése tudós tolmácsolásának nevezhetünk?

Mindenekelőtt megállapíthatjuk azt, hogy *az idealizmus még a legtisztább alakjában sem tud eljutni a bibliai kijelentés gazdagságához.* Isten e nagy gondolkozók és tanítványaik szerint vagy egy velünk rokon Világlélek (Logos) vagy a világot mozgató Végek, örök erőforrás, akivel azonban én semmi közelebbi viszonyban nem vagyok, nem léphetek. A vallási vagy helyesebben: hitélet akkor kezdődik, amikor *az emberi élet személyes problémái kezdik nyug-*

talantani a lelket s ezeknek megoldását Isten maga nyújtja legbensőbb lényének feltárása s életünkbe való beavatkozása által.

Az emberi gondolkozás — s lehet ez egyszerű ráeszmélés is! — mindenkit meggyőzhet arról, hogy azok az örök célok, amik cselekedeteinket szabályozzák, irányítják, a Szeretet, az igazság, a lelki hármónia stb. a mi emberi erőnkkel nem valósíthatók meg. Barth dogmatikája bevezető részében (68 s köv. l.) megrázó szavakkal írja le az *emberi lét ellenmondásait*, melyek a bizonytalanság, a bevégzetlenség, sőt a kétségbeesésbe hajszoló kétely meredélyeire hajszolják az emberi lelket: Az ember él és mégis meg kell halnia. Igazságokat, célokat, földi és égi értelmet ismer meg, de minél mélyebb és tágasabb lesz az ő megismerése, annál inkább visszahúzódik előle a teljes igazság, az örök cél és értelem ismerete . . . Tudja a jót, aminek történnie, sőt amit neki lennie kellene s minél jobban tudja, annál jobban fogja azt is tudni, hogy ő azt nem teszi, sem nem fogja tenni . . . Elgondolja Istennek, az örökkévalóságnak, a feltételnek végső gondolatát s mikor elgondolja azt, észre kell vennie, hogy ő csak egy tárgy, egy időt, egy roppant viszonylagost gondolt . . . Mindig szeretne az ember letelepedni s mindig tovább kell mennie: maradó város nélkül. Sem az angyalok, sem az állatok közt, sem lélekben, sem testben, sem a szellemiségben, sem a természetben, sem a végtelen, sem a véges világban nincs helye. Miért nem? Mert ő csak önmagánál van . . . de távol Istentől. Így lesz nemcsak gondolkozása és cselekvése, de saját léle is kérdéssé, amit megoldani nem képes s amiért mint valami büntetésért, mégis magát vádolja. Aztán rámutat arra, hogy *Isten maga adja meg Igéjében erre a kínzó belső ellenmondásra a feleletet*. Ő mint Kibékítő, szólja az ő szavát a honatlan emberhez (homo viator), emlékeztetve a teremtésre, ígérve neki a megváltást, . . . kegyelmet adva a hitre s a hitben való életre. *Istennek Igéje a Jézus Krisztus s ő egyáltalán a felelet is az ember számára, mert feltárja előttünk az örök hazát, utána megy az eltévedt embernek, beszél vele, hívja őt szeretettel és hatalommal az Úrhoz. Ez az örök titok leleplezése, maga a Kijelentés.*

Már most, ha ezt a tényt a tudomány szemüvegén keresztül vizsgálja, megállapítja, hogy ez az Ige tudományának végső, tulajdonképeni alapja és tárgya, ami levezethetetlen . . . teljesen őseredetű, Istennek önmagát bizonyító, önmaga által nyilvánvaló igazsága. Ez az a nagy előfeltétel, be nem bizonyított tétel (petitio principii), amit ha valaki szégyenli, szégyenli az evangéliumot is s ennek ezen és a másvilágon csak fájdalmas következményei lehetnek (107. l.). Vagyis más szavakkal: *a theologia bizony nem előfeltétel nélküli tudomány! Ennek alapja az a hit, hogy Isten saját maga életünk, létünk el-*

lenmondásait végleg megoldotta a Jézus Krisztusban.

De hát akkor nevezhető-e egyáltalán tudománynak? Már az imént láttuk, hogy a tudományoknak egy egész csoportja abból a kétségtelen tényből indul ki, hogy a *szellemi élet valóság és érték*. Sőt egyesek oda jutottak, hogy ennek a világban is keresik az alapját, egy *teremtő* szellemi életben. Ezek nélkül az *előfeltételek nélkül nincs nyelvtudomány, történet, irás, jogrendszer és filozófia*, amiknek pedig a tudományvoltát még senkinek sem jutott eszébe kétségbevonni. Mi igazolja ezeknek alapját, a szellemi élet valóságát és értékét? Nem a mi okoskodásunk, hanem a közvetlen bizonyosság és maga az élet, ami vagy kiegyenlíti, vagy elmentébe állítja alaptételeinket, előfeltételeinket a valósággal. (Windelband).

A *hívő ember* és hozzátehetjük: a *hívő theologus* rendszeren tiltakozik az ellen, hogy valaki neki akár Istennek valóságát, akár a Jézus Krisztus váltságát bebizonyítsa. Erre neki nincs szüksége, mert nemcsak a Bibliából olvassa, hanem saját szívéből is hallja felhangzani a szót: az Isten világosság — szintiszta igazság — és nincsen ő benne semmi sötétség, (1 Ján. 1 : 5). Tudja és vallja, hogy Jézus Krisztus az út, az igazság és az élet, (Ján. 14 : 6) akit ő nem tud megtagadni. S mégis időnként felmerül előtte a kérdés, hogy csakugyan nincs semmi olyan tapasztalati tény, ami az egyszerű hiten kívül is támasza, erőssége (nem bizonyítottak) lehetne meggyőződésének. Ha hitbeli téren keresi ezeket, előáll a kísértésekkel való harc, a próbatétel, ha pedig tudományos téren, akkor a hitigazságok tudományos fejtegetése (rendszeres theologia), ezek áldásainak, érvényesülésének felmutatása (történeli theologia), vagy pedig azoknak az útnak keresése, amelyeken az Igy nyert életet megtudjuk valósítani, (gyakorlati theologia). Ezek mind évezredek komoly tudományágak, amik egy nagy világhatalmi szellemi közösségnek, az Egyháznak a szervezését, fennmaradását eredményezték. Előttünk nem lehet sohasem kétséges, hogy habár az Egyház az égi tűz által gyújtott hitnek a szülőtte, mégis ennek életét azok szilárdították meg és szervezték, azok illesztették bele a világ életébe, akik hitük felett gondolkodtak és azt tudományosan is formulázták.

Az Ige ennél fogva nem teszi feleslegessé a tudományt, sőt ennek eredményes szolgálata egyenesen megköveteli azt. „Minden tudomány hitből indul ki — hirdeti Kuyper — és megfordítva az a hit, amelyből nem származik tudomány, lehet tévelygés vagy babona, hitnek azonban semmi esetre sem hit“. Nekünk reformátusoknak különben sem szabad elfeledni azt, hogy csak az az igazi hit, ami kiállotta a kísértések ostromát és a tudományos kritika tűzpróbáját is. Csak így érhetjük el azt a *teljes bizonyosságot*, ami Kálvin szerint a keresztyén

élet tetőpontja. Ha idáig nem jutottunk el, nem nevezhetjük magunkat igazi reformátusoknak, hanem csak valami átlag keresztyéneknek, akik bármelyik percben készek vagyunk felcserélni hitvallásunkat egy másik, kevésbé megalapozottal.

Az Ige nem teszi feleslegessé a világi bölcsességet, a filozófiát sem, bármennyire szeretnék is ezt egyesek végképpen eltávolítani a teológiáról. Maga Barth mondja legújabb könyvében (Credo 158. l.), hogy ha megszólalunk, már a filozófia területén vagyunk. S csak attól óv, hogy ne engedjük magunkat ennek az uralmától megfogatni, hanem mikor bölcselkedünk is, az Igének engedelmessé válunk. S mi hozzátehetjük azt, hogy csak ott hat igazán az Ige, ahol ez világosan tisztázott fogalmakban, rendszeresen felépített gondolatmenetben, súlyos és megrázó érvelésben lép eléink. Ahol igazán élesre köszörült fegyver, operálókés és nemcsak idéttlen dorong, ami csak eltomplítja a gondolkozást, bizonytalan érzéseket ébreszt és elidegeníti a templomtól a hallgatóságot.

És végül fordítsuk meg a tételt: Ha az Ige ilyen hasznát veszi a tudománynak, vajjon a tudomány veszi-e valami hasznát az Igének? Bővebb fejtegetés helyett hadd idézzem itt Kuypernek a szavait, amiket az amsterdami szabad (ref.) egyetem megnyitása alkalmával (1880 okt. 20.) mondott a hívő és a hitetlen — szárazra került halhoz hasonló — tudományok különbségéről: „Az orvosi tudomány a mi alapfelfogásunk szerint nem beleg emlős állatoknak, hanem az Isten képére teremtett embernek akar szolgálni. . . Vajjon annak az ifjúnak, aki rabja a szenvedélynek, önfegyelmet ajánl-e az orvos vagy azt, hogy tombolja ki magát? Vajjon Malthus tana szerint kárhoztathatjuk-e az anya termékenységét? Elbódíthatjuk-e fizikailag a lelki beteget? Vajjon a jogi fakultáson nem más célt tűz-e ki a büntetőjog, nem más zsinór-mértékhez alkalmazkodik-e a nemzetközi jog aszerint, amint az embert a természet produktumának, vagy kárhozatra méltó bűnösnek ítéljük; aszerint, amint a jogot természeti tényezőnek vagy Istentől alászállott drága kincsnek minősítjük (anarkhizmus, jogállam). A keresztyén lelkiismeret gyakorlatilag is felemeli a szavát úgy az uralkodó nemzetgazdaság, mint a kereskedelmi szokások és ragadozó állatokra emlékeztető szociális viszonyok ellen.“ A nyelvészetben, a történettudományban nem módosul a tudós kutatás aszerint, hogy Krisztusnak szolgálunk-e vagy ellene? „Ugyanarra a végeredményre jutunk-e a világtörténelemben ha a keresztet egy színvonalra állítjuk Sokrates mérgepoharával vagy ha úgy értelmezzük, mint minden történelemnek középpontját? Ha a természettudomány csupán arra szorítkoznék, hogy csak mérjen és számoljon, akkor valóban nem lehetne az *elvnek* ékét beleverni munkájába. *De melyik természettudós operál előföltételek nél-*

kül? . . . Emberi életünk egész telkén egy hüvelyknyi terület sincsen, amelyikről Krisztus azt ne mondaná: „Jogom van hozzá!”

Van-e helye hát az Ige tudományának a többi világi tudomány organizmusában? Az elmondottak után a felelet nem lehet kétséges. Habár azokkal nem egyenemű, *mert bizonyosságának más alapja van*, mégis rendszerességénél fogva ezeknek méltó társa, egyetemes, sőt világleletti jellegénél fogva ezeknek páratlanul értékes szempontokat, célkitűzéseket ad, amik az *igazi* tudományosságnak is hasznára szolgálnak. Az ellen pedig nemcsak hitünk, de elméleti meggyőződésünk alapján is tiltakoznunk kell állandóan, hogy a tudományos kutatást akár egy sekélyes, materialista világnézet, akár fajvédő, akár osztályérdek szolgálatába állítsák. Ha már nem tűrik azt, hogy ez a krisztusi kijelentés igazságát elismerje, engedjék meg legalább azt neki, hogy az igazságot *komolyan és őszinte odaadással*, minden emberi tekinthetőség és paracszó nélküli kutassa. Majd akkor így is el fog jutni az egyetlen, az örök igazsághoz. Mert a Biblia ígérete ma is igaz: aki keres, talál, és a zörgetőnek megnyitják.

Nagy Géza.

A Dunamelléki Református Egyházkerület ülési Budapest, az új reud szerint — vasárnap közbeiktatása nélkül — november 19 és 20-án folytak le, úgy, hogy a lelkész-szenfélék november 19-iki esti Istentisztelet keretében történt. Ez az elrendezés egy nap megtakarítását és a költségek jelentékeny csökkenését hozta magával, — az Istentisztelet esti hangulata pedig csak kiemelte az alkalom ünnepélyességét.

Budapest, az ottani Bibliatársulat, a miként minden évben, úgy most is, — folyó évi november 16—21 napjain bibliahetet rendezett. E héten a lelkészek és lelkészi hivatalok által közvetlenül rendelt bármilyen nyelvű vászonkötésű Bibliák, Újtestamentumok és Evangéliumokból, a portómentes küldésen felül, még 30% ot is adott. Vajjon nálunk is nem lehetne-e egy ilyen olcsó biblia-hetet megrendezni? Vajjon mikor látjuk meg szükségét annak is, hogy a nálunk türethetetlenül magas Biblia árak leszállítása iránt megfelelő mozgalmat indítsunk, hogy a Biblia árak arányban legyenek népünk jövedelmével. Vajjon mikor?

A centerbőry anglikán és Eidem svéd evangélikus érsek, valamint a francia protestáns szövetség elnöke levelet küldött a spanyol polgárháború mindkét táborának vezetőségéhez a következő szöveggel: „A keresztyenség és emberiség nevében arra kérjük a hadakozó feleket, hogy kíméljék a védteleneket. . .“

A magyarországi evangélikus országos zsinat az egyházi törvénykezéstről szóló törvény-cikk részletes tárgyalása során elhatározta a régóta sürgetett lelkészi becsületszék felállítását.

Újabb szellemi hatások egyházunk lelki arcán.

Nemrégiben egy olyan konferencián vettem részt, amelynek tagjai főleg a fiatalabb református intelligencia sorából kerültek. Eddig azt gondoltam, hogy ennek a társaságnak a gondolkodása meglehetősen egységes, hiszen közös lelki hatások alatt állott elő ez a társaság. A konferencián azonban azt kellett látnom, hogy négy-öt egészen határozott gondolkozásmódot lehet ebben a közösségben megkülönböztetni. Gondolkozván a megtépően új különbségeken, rájöttem, hogy a különbség, noha legvilágosabban a mélyebb keresztyén neveléssel rendelkező fiatalabb nemzedék körében észlelhető, nem marad elszigetelt jelenség, hanem egyházunk egész egyetemére is kihat. Másfelől azt is meg kellett állapítanom, hogy ezeknek a különbségeknek létrejöttében nagy szerepe van egy pár újabb szellemi mozgalomnak.

Tömören jellemezve azokat, a következő típusokat figyelhettem meg: 1. határozott és mély érdeklődés az egyéni, lelki élet kérdései iránt, annak hangzotlata, hogy a keresztyénség lényege az egyéni bűnökkel való leszámolás. Az ígírdetés igazi formája az egyéni valóság tapasztalatiról való beszámolás. Minden keresztyén kérdésről személyes formában kell beszélgetni. 2. Egy másik típus felfogása szerint elmosódik a határ a keresztyén élet és nemzeti élet között. Ez a társaság főleg az Ó-szövetségre hivatkozott és annak alapján külön keresztyén nacionalizmus lehetőségéről beszélt. Ez a társaság az egyház kultúrális munkáját állítja előtérbe és az egyházi élet gyümölcseit főleg a nemzeti életben kívánja learatni. A misszió munkák közül különösen a regáli és szórvány-misszióért telkesedik és bizonyos tartózkodást érez a külmisszióval szemben. A 3. típus az elsövel szemben a keresztyén élet általa ellenőrizhetetlennek tartott szubjektív megnyilatkozásaival szemben állandóan az Isten Igéjének tőlünk független tényeire hivatkozott és tiltakozott minden befejezettséggel és emberi lehetőséggel szemben a keresztyén életben. Az egyház munkáját kizárólag az ígírdetésben látja és éles határvonalat vont az Isten és a világ közé. 4. Végül láttunk olyanokat, akik ezzel a nagyon élesen megkülönböztethető három felfogással szemben egy újabb, hogy úgy mondjam, egyeztető álláspontot képviseltek. Ezek igyekeztek a három irány mindenikéből kiemelni és érvényesíteni mindazt, ami jó. Ebben a törekvésükben azonban ezek kerültek a leginkább szembe azokkal, akik a jenti kizárólagos álláspontokat képviselték.

Ha most az előbb vázolt három típust nézzük, azokról a következőket állapíthatjuk meg. Az egyéni kegyességet, a vallásos szubjektívizmust hangoztatók megnyilatkozásai visszamennek azokra az általános hitvallási, tisztázás nélküli íthont keresztyén beszédekre, amelyek főleg az új református teológia megjelenése előtt voltak nálunk általánosak. Újabb táplálékot ez a hamu alá rejtett parázs a modern nyugati oxfordizmusban, vagy csoport-mozgalmában és annak nemrégiben lefordított alapvető művében a „Csak bűnösöknek”-ben talált. Főleg azok tartoznak ehhez a csoporthoz, akik személyes érintkezés, vagy ott tartózkodás által újabban is eleven kapcsolatot tartanak a svájci és skóti egyházi élettel. Világosan kell látnunk, hogy ez a sajátos egyéni, belső kérdések felé néző mozgalom nálunk is egyre erősödik.

A nemzeti keresztyénséget hangoztatók őstalaja egyházunk átlagos intelligenciájának sajátos idealizmus-sal és nemzeti érzéssel átitatódott lelki világa. Újabb megerősödését az új német keresztyénségben leli. Természetesen óriási értékkülönbség van ezeknek a testvéreknek és a német keresztyének gondolkodása között, hiszen nálunk szó sincs az evangélium megerősítéséről, de hogy ez a társaság a keresztyén életnek és munkának olyan vonatkozásaira tesz hatalmas hangsúlyt, amelyeket az nem illet meg, természetesen ismét következik az új német nemzeti keresztyénség erősödéséből.

A keresztyén élet objektív alapjainak hangoztatói

az új református teológia hatása alatt állanak. Ez a teológia tett éles hangsúlyt az Isten és a világ közötti különbségre és emelte az ígírdetés munkáját az öt egyedi megillető első helyre az egyházi életben. Ennek a típusnak van legkevésbé ősi gyökere a mi egyházi életünkben. Ha a mi időnket megelőző kor liberálizmusa nem írta volna ki a tisztas orthodoxy református felfogást, akkor talán ma annak képviselői állnának e mellé a mozgalom mellé.

Világosan látszik tehát, hogy ma három nyugati szellemi mozgalom hatása alatt áll egyházunk gondolkodása: hat ránk az oxfordi csoport-mozgalom, az új német nemzeti keresztyénség és az új református teológia. A három csoport értékeit együtt értékesíteni akaró negyedik típus az itteni liberálizmusból őrzött meg a legtöbbet, erről a felfogásról áthajolva az új református teológia felé, liberális beidegződésénél fogva mer a más csoportok értékeit is válogatni, nem akarja letemplíteni az oxfordizmus személyes kegyesség gyakorlására tett hangsúlyának az éleit, határozottan utal arra, hogy az egyháznak Istentől rendelt szolgálatainak vannak a nemzeti élet területén és nem hanyagolható el az a sajátos kultúr közösség, amely az egyház körül a történelem folyamán kialakult. Különösen őrvend annak, hogy az új református teológia végre ismét felmutatta Isten Igéjének megfellebbezhetetlen szentségét és kizárólagos tekintélyét. Az élet végső feltételének az Ige parancsát tekinti, de határozottan néz arra a világra, amelyben Isten szolgálatra rendelt.

Ezt a négy gondolkozási formát egészen személytelenül igyekeztem bemutatni, azért, mert ezt a négy típust egyházunk újabb intelligenciájának körében határozottan felismertem. Nem akartam ezzel a cikkel egyebet tenni, mint egy jelenségre a figyelmet felhívni és pedig azért, hogy ezeknek az álláspontoknak képviselőiben, magunkban is jobban öntudatosítsam saját felfogásukat. Valószínűnek tartom, hogy ezeknek a felfogásoknak egészen nyíltan meg kell egymással mérköznökök, mert így tudja majd mindenik a másik felfogás képviselőjét a maga felfogásának értékeivel megtermékenyíteni. Azt hiszem, hogy ennek a társaságnak van olyan erős alapja a közös fejen, a Krisztusban, hogy egy esetleges szellemi harc nem fogja a Krisztusban adott egységet megzavarni vagy szétörni, sőt e felfogásoknak egymással szembeállítása a felfogások mögött álló egyének hitét és szolgálathatóságát erősíteni fogja.

LÁSZLÓ DEZSŐ.

A Dunamelléki Református Egyházkerület közgyűlése kihatásában fel sem mérhető nagy szociális érdekű határozatot hozott, amely szerint az ipari munkásság munkabéréinek fizetését a hét végéről, a hét közepére kívánja általánosan áthelyeztetni. Egyes üzemek ezt a rendszert igen jó eredménnyel már életbe léptették és általánosítása az erkölcsi és lelki szempontok mellett gazdaságilag is sokat jelentene.

Moszkvában 45.000 evangélikus keresztyénnek ma már egyetlen lelkésze sincsen. A katolikusok is ma-holnap itt tartanak. Ez utóbbiaknál ma a helyzet az, hogy a meglévő kevésszámú lelkész minden veszéllyel szembenézve, titokban végzik kötelességei, rongyos munkásruhákba öltözve látogatja a híveket.

A japán belügyi és közoktatásiügyi miniszterek utasították a rendőrséget, hogy minden új vallást hatóságilag szüntessen be. Ma Japánban 800 új vallás van a három régi elismerten: a sintoizmuson, buddhizmuson és keresztyénségen kívül. A 800-ból körülbelül 80% a sintoizmusból ered. Mikor elterjedtségük okát kutatták, rájöttek arra, hogy ez az új vallások aktivitásában rejlik, szemben a régiek tehetetlenségével.

A modern Caesarismus.

— Ahogy Angliából nézik a dolgokat. —

Wilson S. Leslie, Glasgow-i lelkésztől.

A „British Weekly“ október 29 iki számában fenti cím alatt a következőket olvassuk: Meglepő és nyugtalanító jelenség, hogy keresztény emberek mennyire rokonszenveznek és helyeslik az európai állampolitikát, amely ép olyan összeférhetetlen a Krisztus iránti hódolattal, mint amilyen összeférhetetlen volt a Baál imádás a Jehova tiszteletével, vagy a caesarizmus a kereszténységgel. Van egy nagyon időszerű kijelentés az újtestamentomban, amelyik tisztázza a helyzetet. „Ha valaki szereti ezt a világot (κοσμος: a római birodalmat és erkölcsét), az Atya szeretete nincsen abban.“ Vagy ami még tisztább: „azért aki ennek a világnak barátja, ellensége az Istennek.“ A mi magunktartását a Stalin, Hitler és Mussolini uralmával szemben tisztán tanulmányozhatjuk, ha párhuzamot vonunk az első kereszténynek magatartása és a Caesar uralma között. Az ítéletünket nem zavarhatja meg az a tényállás, hogy a mi modern parancsuralmi rendszerünk sok nagy-szerű és csodálatos dolgot visz véghez, amely egész méltán váltja ki a tömeg elismerését. Megcsodáljuk a vasfegyelmet, az egoizmus halálát, a testületi hűséget, a tömegszervezés látványosságát, a szociális reformok iránt való buzgóságot; a lakás, egészségügyi, orvosi, nevelésügyi viszonyok fejlődését és a közjó érdekében kifejtett óriási lendületet. Teljesen igazat adhatunk annak az elragadtatásnak, amellyel a diktátort fogadja a nép, amelyet vezet. De vajjon ez a siker és az a páratlan népszerűség összeegyeztethető e a keresztényen felfogással.

Látva ezt a tömegenergiát és az anyagi fejlődés rohamát, önkénytelenül arra a hasonló sikerre kell gondoljunk, amely a római császár személyét körülvette. Diktatura, totalis állam volt a „szó“ legteljesebb értelmében. Az eredmények is kézzel foghatók. Rendet teremtett egy chaotikus világban. Biztosította a békét az emberi műveltség számára. Megtisztította a tengert a kalóztól, a szárazföldet a rablótól. Ujraéledt a földművelés és kereskedelem. A termelőmunka fölvirágzott. A nemzeti vagyon megszorodott. Róma szervezőképessége utakat, kikötőket, csatornákat épített; mocsarakat csapolt le, nagyszerű városok épültek. Törvény, rend és jobbiztonság uralkodott. Szinte csábít a kísértés, hogy ezzel a csillogó korszakkal megbarátkozzunk. És ime, akikben hajlandóság volna erre, azok szembe találják magukat azzal a ténnyel, hogy a kereszténység a római császárságban engesztelhetetlen ellenséget lát. Az ok világos. A birodalom lelke, a szellem, a hit és a bölcsészet ellensége Krisztusnak. A szellem büszke, gögös; dűrva erőszak, kegyetlen-

ség, élvezetvágy és anyagiasság jellemezi. H. G. Wells szerint: „minden külső fény a kimerült akaraterőn, a kifáradt értelmén, a beteges és természetellenes vágyakon épült föl“. Az volt a tragédia, hogy a nagytömeg nem tudott erről a szellemi és erkölcsi bomlási folyamatról. Nem tudott elképzelni egy rendezett világot Róma nélkül, amelynek egyedüli mindenhatósága volt a kezesség. A nyers erőre támaszkodva, a császár személyében találták meg imádásuk tárgyát. Ő volt a hatalom, a vagyon, a politikai és szellemi élet élő megtestesülése. Őszintén szólva úgy néztek reá, mint az istenség mására. Olyan hódolat járt neki, mint az Istennek, vagy a Jézus Krisztusnak.

A hitlerizmus élő caesarizmus. A caesarizmuson át megértjük a hitlerizmust. A császár-imádás mai modern gondolkozás előtt érthetetlen. Kínos és megalázó. Szemmel láthatólag több volt, mint egy külső formalitás és üres szertartás. Volt abban valami önkéntes hódolat, ami a birodalomnak szólt. De ebből hogy lehessen most már elhinni, hogy Caesar Isten volt. A Hitler-féle jelenség pedig efféle mutat. Ő maga főfajós, hűléses, gyakran rekedt. És mégis olyan tiszteletben részesül, olyan elragadtatással veszi körül egy nagy nemzet, mintha nem is ember, hanem isten volna.

Dr. Keller Adolf szerint természetes úton ezt nem is lehet megérteni. Csak miszticizmus útján érthetjük meg. Mert Hitlert tényleg nem tekintik Istennek. De viszont több, mint ember. Több, mint egy *nagyember* (Übermensch). Ő a Messiás, ő a mythos, ő a symbolum. Hus és vér; ő a germán szellem megtestesülése, incarnatioja. Németország ma ő benne él, érez és gondolkodik. Benne ma milliók látják vágyaik beteljesedését, politikai meggyőződésük leszűrdését nyilatkozataiban és törhetetlen akarata erejében. Nem az egyszerű embernek, hanem az eszményített jelképnek szól a hódolat. Vágyakozásaikat, reményeiket, munkájuk sikerét, a dicsőséget és hatalmat benne látják. És érette hajlandók feláldozni a szabadságot, földi javaikat és az életüket. Kívánhat-e ennél többet az *isten*? Tömjénfüst nélkül is mi ez, ha nem valóságos caesarizmus?

Az első keresztények előtt, amint a Jelenések könyvéből ismerjük, Caesar volt az Antikrisztus. A császárság volt a legfőbb bálvány. Az államhatalomban önmagát imádta az ember. Más tekintélyt nem ismert, csak önmagát. Felelősséggel csak önmagának tartozott. Következőleg céljában és eszményeiben; eszközeiben és erkölcsi felfogásában teljesen ellenkező a keresztényen elgondolással és a krisztusi eszménnyel.

Ha a mai európai egyeduralmi törekvéseket tüzetesebben megvizsgáljuk, sok olyan jelenséget találunk benne, amit az Újtestamentum, mint Krisztus-ellenest elítél. Van benne valami a pogányságból. Olyan engedelmesség és odaadás, ami csak az Istent illeti meg. Imádszerű hódolat a diktátor személye iránt, a keresztyén hit rovására. Alapjában ez több, mint az egyház üldözése. Mert a *totalis* államok mindenikében megtalálhatjuk az istennélküli hitet, a lelkiismeret elnyomását, a hatalom imádását. Azt a felfogást, amelyik önmagát igazolja mindazért, amit tesz. Tehát osztály- és fajgyűlölet, a vér- és a fajimádat, a nemzetiségek szétszaggatása, minden igazolt. Az államhatalom korlátlan. Csak a saját életfeltételei és fennmaradása törvényei szabályozhatják. Ez a lényege az új caesarizmusnak.

Ezzel szemben Krisztus is hódolatot és öntádatást követel. Lehet Krisztusnak nincs igaza! Lehet, hogy Sztalinnak, Hitlernek és Mussolininek van igaza! De az is igaz, hogy mi nem

adhatjuk a szívünket egyazon időben Krisztusnak és Caesarnak is. Gondoljunk vissza az újtestamentumi időkre. A ker. kegyesség nem volt mindig házi patikaszer, hogy jók és kedvesek legyünk. A mi hitünk be van építve a világegyetembe. Végéremehetetlen következményeit csak akkor tudjuk megvalósítani, ha férfiak és nők, elsők és utolsók valamennyien foglyai leszünk a Krisztusnak.

Ehez a fenti cikkhez rövid magyarázatképen közlöm az 1936 január 29-én a nürnbergi tanfőkhöz intézett felhívásból a következő sorokat: „Az északi nép sorsa meg van határozva a saját erejébe, bátorságába és hatalmába vetett hite által. Nem ismeri el ennek a hatalomnak a megosztását a teremtő és teremtmény között. Ép oly távol van tőle az üdvösség gondolata. Nincs szüksége közbenjáróra Isten és ember között. Nincs szüksége a hit által való megigazulásra. Saját magában van hite: német hit. A „Kegyelem“ ismeretlen előtte.”

Közli: Kovács Sándor.

A Lélek munkája Ukrániában.

A svájci Basel híres Alumneumában (külföldi diákok otthona) az utóbbi időben ott találunk a vándordiákok közt egy-két sajátosan szláv típusú, barnaarcú ukrán fiút. Ha csodálkozva azt kérdezed, hogy vajjon református-e, még jobban elámulsz, hallván, hogy nem egy vezetőjük a holland szigorú reformátusoktól tanult. Most egy éve még egyházi énekeskönyvük se volt, ma pedig megvan nemcsak ez, hanem mellette egész sorozat ukránnyelvű ref. traktátus irodalmuk — a londoni United Society for Christian Literature áldozatából. A református cseh testvéregyház diakonusokat nevel számukra. Mi tudunk-e róla, hogy mi van Ukrániában?

Ukránia egyike a keleteurópai világháború utáni új államoknak. A csaknem teljesen katolikus s egy részében orthodox országban pár év alatt, mintegy a semmiből, életerős református (evangéliumi) egyház állott elő. Annak dacára, hogy a katolikus államhatalom annyira megnehezítette az áttérést, hogy az áttérőtől több száz lejt kitevő díjat követelnek s hét éven felüli gyermekét nem viheti magával, ma már 30 gondozott gyülekezet van Ukrániában s mintegy 20 szervezés alatt.* A legutóbbi év alatt 411 ember csatlakozott a gyorsan erősödő egyházhoz, melynek természetesen még munkás a szervezete, eszközei nagyon hiányosak, kezdetlegesek. Rendes lekipásztora mindössze öt van, kik mellett 2 theológus, 2 diakonus és 9 evangélista dolgozik. Ezidőszertint 10 theol. hallgatója készül külföldi egyetemeken a szolgál-

latra; valamennyi a dr. Keller Adolf által irányított genfi nemzetközi egyházsegélyző központ támogatásával.

Bár az állam is kötelezi az egyházat, hogy magának helyiséget biztosítson, templom és imaház még csak négy épült eddig az ukrániai ref. egyházban. Magában Lembergben sincs még megfelelő épülete a kialakuló egyháznak, noha Lemberg nemcsak egyéb tekintetben, hanem a mozgalom szempontjából is központi hely. Az anyagiakban szegény egyház első iskoláját két tanerővel, holland segítséggel nemrég állította fel.

Ugyancsak külső segítség, amerikai, tette lehetővé a Bibliának semmi áldozatot nem kimélt terjesztését ukrán nyelven. A legutóbbi év alatt 176 teljes Szentírást, 100 Újtestamentumot és 400 bibliai részt helyeztek el az országban. Le van fordítva ukrán nyelvre a Heidelbergi Káté is s van már evangéliumi lapjuk, a havonta 1000 példányban megjelenő „Hit és tudás“.

Bár a szervezkedő egyház első alkotmányát elismerte az ukrán államkormány, az ébredő evangéliumi mozgalom sok harcot vív. Nemcsak a katolikus és keleti egyházak támadásával szemben kell helytállania, hanem igen fontos belső erősítést is nyújtani a bolsevizmus közéről fenyegető veszedelmével szemben.

Nekünk, mint a legkeletibb európai evangéliumi egyház tagjainak elháríthatatlan kötelességünk megismerni, figyelni a Szentlélek csodás ébresztő munkáját Ukrániában, hogy imádkozhassunk értük, velük. Isten Lelke aztán út mutat nekünk is, hogy segítségünkkel melléjük állhassunk. „Kérjétek az aratásnak Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába!“ H. J.

* Az adatok az egyik legbuzgóbb ukrán lekipásztornak, Kusiw Basilnak a The Presbyterian Register 1936 novemberi számában megjelent cikkéből vannak véve.

Védekezés.

Úgy látszik, a mi református egyházunkat minden felekezeti szabad prédának tekintik. A görög keleti és görög katolikus kitérésekről talán már nem is érdemes beszélni. De azt is látjuk, hogy pl. Clujon ebben az évben már két asszony tért unitárius hitre főképpen azért, mert az unitárius egyház szolgálatában álló férjeik halála esetén nem kaptak volna semmi nyugdíjat, ha reformátusok maradnak.

De ezek csak ízszerűsok. Ilyen sebek miatt nem fog elvérzeni egyházunk.

Jó azonban meglátnunk, hogy egy másféle igen nagy veszedelem is feyueget minket, amelyen át, ha nem védekezünk ellene, előbb-utóbb el fogunk vérezni. Ez a veszedelem a kárunkra adott reverzálisokban van.

Az 1928-as vallásügyi törvény eltörölte a reverzálisok érvényét. De nem tiltotta meg a reverzális-adást — és ha engem egy reverzálissal megesketnek valamire, akkor engem esküm köt.

A helyzet már most ez: ha egy református ifjú római katolikus leányt akar elvenni feleségül — vagy ha egy református leány római katolikus ifjával köt házasságot —, akkor az illető vegyesházaspár (ha egyáltalán törődik Isten dolgaival és áldásával) két dolgot tehet: vagy református templomban áldatja meg házasságkötését, vagy római katolikusban. A református templomban kötött házasság azonban a római katolikus egyház előtt „nem érvényes“, az ilyen házasságot kötő római katolikus tehát kiszakad egyháza közösségéből, büne: az „ágyasság“ (?) miatt nem oldozzák fel gyónás után, nem adnak neki ostyát, nem temetik el, stb. Ha pedig pápista templomban akarja megáldatni házasságkötését református hívünk, akkor — ha akarja, ha nem — el kell adnia jövendőjét, alá kell írnia a következő szövegű reverzálisat:

„X. X. és Y. Y. jegyesek kijelentik közös elhatározással, hogy tervbe vett házasságukból születendő mindkét nemű gyermekeiket csakis római katolikusnak keresztellettik és nevelik. Férfi jegyes Isten előtt kötelezőleg igéri, hogy mint apa születendő összes mindkét nemű gyermekeit a törvényben biztosított jogánál fogva az állami anyakönyvvezető előtt római katolikus vallásának fogja kijelenteni és jegyeztetni. X. X. (vagy Y. Y.) református vallású jegyes igéri és fogadja, hogy házastársát katolikus hitében semmi módon veszélyeztetni, katolikus vallásának gyakorlásában gátolni nem fogja. Mindkét jegyes fenti ígérését és elhatározását előttünk szent esküvel megerősítette.“

Természetesen szóbeli eskü is jár ezzel a rendkívül ügyesen megszerkesztett reverzálissal, amely — mint látjuk — a református jövendő teljes eladását, a konfirmációi eskü megszegését és az evangéliumi hitről való bizonyágtétel (így pl. Bibliaolvasás, ima stb.) teljes kizárását foglalja magában. Az utóbbi ugyanis esetleg veszélyeztetni találja a házastársat katolikus (azaz pápista) hitében.

Ezek után a legtöbb vegyesházasság-kötőre nézve a választás igen könnyű. A legtöbb esetben egyik fél sem nagyon vallásos: most már a római katolikus a mi templomunkban kötött házassággal elveszti a kapcsolatot egyházával, amelyet mégis csak becsül valamire (és hite szerint talán még üdvözölnie sem lehet emiatt), a másik fél pedig, a református ifjú és leány — úgy látszik — egyházának hűséges tagja maradhat a reverzális-adás után is, hiszen senki semmiféle formában ezért nálunk meg nem rója. Ha jól megnézzük, épen ezért valószínű, hogy presbytereink, főgondno-

kaink között, vagy legalább is családjukban nagyon könnyű kárunkra adott reverzálisot találni.

Az elmúlt évben Clujon 429 házasságkötő párból 128 római katolikus-református vegyesházaspár volt. Az egésznek tehát szinte egyharmada. Ez azt jelenti, hogy 3–4 emberöltő múlva Transsylvania fővárosában *kipsztul a református jövendő*, mert a város reformátusság elvérzik a kárára adott reverzálisok miatt. Mert a veszély nem mulik el a mi templomainkban megkötött vegyesházasságok után sem. Az utolsó két év alatt minden megközelíthető vegyesházaspárt meglátogattak városunkban a pápisták és igen sok 5–10–20 év óta együtt élő ilyen párt vettek rá az „újraesküvésre“, azaz reverzálissal, római kat. templomban való újragáldatására rég megkötött házasságuknak, mert hiszen a régi házasságkötés „nem számít“, gyermekeik így „törvénytelenek“, ők maguk pedig ki vannak zárva az üdvösségből. Az ilyen szülők sokszor már *reformátusnak keresztelt*, évek óta református vallásórákra járó gyermekeiket kezdik római kat. vallásórára járattatni és pápista szellemben nevelni — esküjük alapján!

Védekezésre (tehát nem is ellentámadásra, mert az „nem illik hozzánk“) ezideig, tudomásom szerint, még semmi intézkedés nem történt Egyházunkban. Legalább is hivatalosan nem. Talán a veszély nagyságával sincs még tisztában Egyházunk.

Akiknek fáj ez a kérdés, azok keressék a megoldás útját. Ilyen útkeresés volt az a cikkem is, mely a Kiáltó Szó f. évi 7. számában jelent meg és azt fejtegette, hogy Egyházunknak joga van a kárunkra adott reverzálisot (ha a házasságkötők is úgy akarják) a Máté 18, 18/b. alapján feloldani. Bognóczky Géza hozzá is szólt e cikkhez a Kiáltó Szó következő (8–9.) számában — minden további visszhang nélkül.

Az igazi megoldás útja talán a megelőzés volna. Ez pedig elsősorban és különösen a *konfirmációt oktatással* kapcsolatban valósítható meg. Igazgatótanácsunk — nagyon helyesen! — 16 évre emelte fel a konfirmációi korhatárt. Ebben a korban már elég érettek ifjaink arra, hogy meglássák a hitünket fenyegető veszedelmeket és öntudatosan állást foglaljanak.

Két dolgot azonban nekünk, lelkeseknek kellene megtennünk. Az egyik: olyan konfirmációi eskü bevételre, amelyben világos szavakkal benne van az, hogy a konfirmáció által Egyházunk tagjai közé felvett ifjú esküvel fogadja, hogy kárunkra reverzálisot adni nem fog, jövendőjét el nem adja; ha Isten neki idővel gyermekeket ad, legalább a vele egy nem levő gyermekelt feltétlenül reformátusoknak fogja keresztellettik és felnevelni. A másik: ez az esküszöveg rövid, de mindent magában foglaló formában kapjon helyet a *konfirmációt emléklapon*, amelyen egyúttal a megkeresztelés, konfirmáció és házasságkötés ideje is feljegyzendő. Ez a sokak által megőrzött, természetesen művészi kivitelű, de *kisebbségi alakú* konfirmációi emléklap, amely sokszor berámázva a falra kerül: legyen mindig figyelmeztető jel arra az esküre, amely megelőzte a házasságkötést és *kizárja azt, hogy az kárunkra adott reverzálissal járjon*.

Altí pedig ezek után is esküszegő módon, hitványul elárulja Egyházunkat, annak abban semmi keresnivalója és helye nincs, mert nem egy földi alakulatot, hanem az élő Isten szent Evangéliumát tagadta meg. Elég volt már a „csak egy Isten van“ langymeleg kifogásából. A langymeleg embereket Krisztus is kiköpi szájából (Jelenések 3, 16.), vessük ki mi is őket Egyházunkból, mert kis kovász az egész tésztát megposhasztja!

Sipos Géza.

Az angol keresztyénység a jövő évben ünnepli Moody áldott életű evangélista születésének 100 éves évfordulóját.

A szász luth. hittestvérek szórványgondozása.

Mindhiába szaporodik egy nép s terjed közte az evangélium, ha folytonosan itt is, ott is a gondozatlanság, felvilágosítás hiányában, vegyes házasság s más földi érdekek következtében egy-egy rész leszakadni kényszerül. A *szórványok a nyílt üterek*, hol egy nép elvérezhet, elvérezhet kegyetlenül még akkor is, ha a bajt nem látva, azt egyáltalán nem is hiszi. Anyaszentegyházunk ép a hívek megtartásáért, Krisztus számára való toborzásáért van s a hívek viszont mindenteket fel kell áldozzák Anyaszentegyházuk Lelket-mentő munkájáért Ezt így ideírni, előírni a legkönnyebb. Az isteni követelést elismerni, előtte tisztelettel meghajolni, még mindig nem jelenti azt, hogy annak alázatosan alá is rendeljük magunkat, hogy annak eleget is teszünk, jóllehet szükségességét világosan látjuk. Mi újabban rádöbbsentünk a szórványgondozás szükségességére s nagy figyelem is fordult feléje, gyűjtés is történt — de mindezen túl a testvéri segítségnyújtás, az állandó pénzbeli áldozásokkal nagyobb mértékben megnyilvánulásra van szükség. A *Szentlélekisten tartja meg a lelkeket* az kétségtelen, de eszközöket, *anyagiakat* (ember, szolgálat-pénz) *vesz igénybe*. Ezért anyagi javainkkal úgy sáfárkodjunk, mint akik számot adni tartozunk az Urnak. Mig mi csak most hallottuk meg az idők szavát, hogy tömörülnünk kell s a szórványokra különös gond fordítandó, addig az évszázados kisebbségi életet élő szászoknak ma ez a kérdés szinte megoldottnak látszik, mert úgy áttanulták a kérdést s úgy beépítkeztek, hogy még a mai idők viszontagságával is a legderkasabban tudnak dacolni. Röviden a szászok szórványmunkájáról számolunk be, hogy nekünk is biztató példának szolgáljon. A példa nagy erőt szokott kölcsönözni s nekünk ma erre szükségünk van.

A szászok hitbeli, de különösen népi ellentálló erejének kifejlődése *öntudatosító, összetartó, szórványszerző munkájuknak köszönhető*, töretlen életerejük legszebb bizonyítéka minden elszórtóságuk mellett *összetartó szervezetük s természetes szaporulatuk* (most növekvőben!) Szórványaik mai szervezetét ötven éves önzellen, kitartó munka s fáradságot nem ismerő nagy szorgalom előzi meg. A múlt század közepéig tömör csoportban élő szászoknak a megélhetési területe szűknek kezdett bizonyulni s kereskedelmükkel, iparukkal magyar és román vidékeket kerestek fel. Kisebb csoportok le is telepedtek. Az egyedüliség érzete összetartásukat növelte s kapcsolatot kerestek a legközelebbi (100 km. pl.) szász evang. egyh.-községekkel. Megszervezésükre a hívek egymásért érzett felelősségtudata s az egyh. munkások buzgósa adott okot. Az örökös harchoz, életküzdelemhez szokott szorgalmas, szórványbanélők áldozással s

az egy tömegben élők munkájának meg is lett az eredménye, mert az ötvenes években foglalkoztatja a szász öntudatot a szórványok *vegyesházasság általi pusztulás* kérdése. Az előrelátó szász *szórványgondozó hivatal* felállítását sürgeti a hit és népi összetartozás tűzének ébrentartására, ill. felgyújtására. A nyolcvanas években a konzisztorium egyik feladata volt a *szórványkérdés szervezeti megoldása*. Könnyebb pásztorlás céljából szórványköröket létesítettek s 1888 ban az első utazó lelkészi állást is felállították. Teutsch D. György püspök a szórványok ügyét nagyon szívén viselte, mégis annak szabályozása a hű lélekgondozó Dr. Müller Frigyes püspök nevéhez fűződik, aki 1897 ben a gyülekezet szervezésének feltételét a következőkben határozta meg: Ahhoz, hogy szórványgyülekezet szerveztessék, szükséges 5 szavazati joggal rendelkező ev. egyh.-hoz tartozó személy hozzájárulása, akik közeli területen laknak s óhajukat jegyzőkönyvileg bejelentik s magukat az egyh.-község szükségének fedezésére, bizonyos évi összeggel való hozzájárulásra elkötelezik. A kérés felett a konzisztorium dönt s az határozza meg a presbiterium számát. Háromféle szórványt különböztettek meg: *1. szervezett szórványközség*, mely iskolával (prédikáló tanítóval) rendelkezik, *2. iskola nélküli*; *3. még nem szervezett, de számontartott* szórványközség, melybe csak esetenként (keresztelés, konfirmáció, esketés, temetés) ment ki meghívásra a szórványgondozó. A 3 ik csoportba tartozókat nem kötelezték egyh.-költség hozzájárulásra, annál inkább az első csoportba tartozókat, hol a lakosok már inkább letelepedésfélben voltak. A lipcsei Gusztáv Adolf egylet 1898 óta folyton segítette ezt a munkát. (Az utazó lelkész fizetéséhez pl évi 600 RM.-val járult hozzá, ami roppant nagy segítséget jelentett, sőt egy autót is ajándékozott.) Az utazó-lelkész feladata a nyaralók évi kétszeri meglátogatása, munkástelepek, fogházak lakóinak felkeresése, az egyháziassá, az egy népközösségbe tartozás érzésének felébresztése — hol az alvófélben volt — s életbentartása, hol még nem aludt ki, s általában a *hitéletbeni nevelés*. A gondozott lelkek száma a hűséges gyűjtés folytán rohamosan nőtt (1898 ban 2000. 1906-ban 5000. 1913-ban 7000 lelket tartottak számon) s szükségessé vált a második utazó-lelkészi állás szervezése (1. Sibiu, 2. Odorheiu) (1909.) A hathatós *lelki és népi nevelésben* részesítésnek köszönhetik a szászok, hogy szokásaikhoz, apáikhoz, hitükhöz hűek maradhattak. Itt is igazolva látjuk, hogy a legkisebb község is megmaradhat a maga egyéniségében, soha fel nem szívódhat, ha erős, egységes szellem uralja az egyes tagot.

Nagy, sőt felmérhetetlen a jelentősége annak,

(úgy hitbéli, kulturális, mint népi nevelés szempontjából) hogy a szászok a *szórványaikban élő gyermekeket* a Sibiuban alapított *szórványotthonba* (Diasporaheim) *gyűjtik össze* s felekezeti iskolájukban tanítják. Itt nevelik a jövő szórványok öntudatos tagjait hit- és néptudatban, egyház- és nép jövőjére való tekintettel. A gyermekeken keresztül tartják fenn a gyűllekezettel a mélyebb missziói és kulturális kapcsolatokat. Ez a kulcsa az eleven hit- és egyházas életnek, mely szórványaikban tapasztalható s ragaszkodás ahhoz az otthonhoz, melyben gyermeküket töltötték, vagy amelyen keresztül megélhetési forráshoz jutottak. Az eleven szórványélet s áldozat bizonyítéka a *munkaterület folytonos növekedése, iskolák, imaházak emelkedése, sőt templom vásárlás* (r. kath.-tól.) Mig a szórványotthon létesítése előtt sokan üzleti érdekből, vagy anyagi hiány miatt gyermeküket idegen nyelvű iskolába voltak kénytelenek járatni, most a szórványban lakók gyermekei ugyanazt a nevelést és oktatást kapják, mint a sibiuiak. Még 30 évvel ezelőtt 2 bérelt szoba fogadta be a szórványból jött 20 tanulni vágyó gyermeket, ma a saját kertjük közepén 4 szép intézeti épület mutatja, hogy Isten a szorgalmas munkát megáldja. Az intézet fenntartását adományok és segélyek fedezik. (Szórványotthon létesítés gondolata 1899 ben fogamzott meg egyik utazó-lelkész: Bárdi Ernő agyában s napi sajtó s adakozók híveik támogatásával 1913 ban fel is épült.) Jelenleg 160 elemista, gymanizsta lakója van, akik közül csak 17 fizet teljes díjat. Az intézet látogatásánál felelevenedik bennünk a birodalmi német intézeteket jellemző egyszerűség, tisztaság.

A szász szórványmisszió lelkészei ma 15 ezer lelket gondoznak a Kárpátokon inneni részen. Vasárnaponként 6. havonta egyszer 17, évente három-négszer 21 gyűllekezettel látogatnak s ezen kívül 40 gyűllekezettel tartanak számon s szolgálnak bennük alkalmakkor. A legmesszebb fekvő gyűllekezet 300 km. re fekszik központjuktól, de azt is épp úgy pásztorolják, mint a közelebbieket.

Amint végigtekintjük ezt az eredményteljes ötven esztendő, azonnal felmerül — egészen természetesen — az a kérdés: miként volt lehetséges a szász lutheránusoknak híveik ilyen nagyszabású összeszedése, lelkismeretes pásztorlása, összetartása, a sok szép építkezés, hogyan lehetséges, hogy pl. ma is töretlen erővel dolgoznak (pedig 150 000 holdat sajátított ki az állam) ma is fenn tudják tartani intézeteiket s ianlítóknak, lelkészeiknek becsületos, foglalkozásukhoz illő megélhetést biztosítani? Az *áldozat nagy náluk*. Ezt először is kifejelett népi öntudatuknak, másodsor műveltségüknek köszönhetik. Nem vonom kétségbe a hitből való adakozásukat sem. Az áldozathozatalra való nevelés sok időt s még több buzgóságot vett igénybe a népnevelők részéről. Az öntudatos

szász, egyházának, mint legközelebbi gondozójának oltárán áldoz, mert a hitkapcsolaton kívül vagy attól eltekintve, léte, kulturája köti az egyházhoz. Legnagyobb egyházi adójuk az évi egymillió s tétel, legkisebb 300 lej. Egy-egy kereskedő 50—60 ezer lejt fizet évente az egyházi közcélra. Van olyan szász bank, mely jövedelme 50 százalékát adja az egyháznak, hogy azt műveltségük színvonalának emelésére használja. Szükség szerint kirónak magukra keresetük után 8—10 ezer lejes megajánlást az évi egyházi adó mellé Csak iskolafenntartásra évente 120 milliót áldoznak. A szászok szégyenlenék, ha lelkészüik kölcsönpénzből élne vagy nyomorogna.

A hitből való adakozás, áldozathozatal a népentartás kulcsa. a begyűlt összeggel hű sáfarkodás a biztosítéka.

A szászoknak mindkettőre gondjuk van!

Dr. Czirják János.

KERESZTYÉN KRITIKA

A napi sajtó keresztyén kitéjezései.

Azt hiszem, minden református keresztyén ember örvend annak, hogy újabban a napi lapok is mind többet és többet foglalkoznak egyházzunk kérdéseivel és munkájával. Ez a tény azt mutatja, hogy milyen széles körben látják az egyház mai fontosságát és jelentőségét.

Emellett az örvendétes tény mellett azonban meg kell látnunk, hogy azok a kifejezések, amelyeket napi sajtónk használ, mennyire alkalmatlanok arra, hogy kifejezzék az igazi református felfogást és szellemet. Abban pedig minden író ember egyetért velem, hogy minden témakörnek megvan a maga sajátos terminológija. A napokban pl. ilyeneket olvastam: X. református gyűllekezet megtisztelte önmagát azzal, hogy Y. lelkipásztort meghívta gyűllekezete lelkészéül. A lelkipásztor nem primadonna, akinek megnyeréseért szerencsés lehet az egyház. Az egyházi tisztségre való meghívás sohasem a meghívó gyűllekezetre, hanem mindig a meghívott lelkipásztorra nézve megtisztelő. Egy másík alkalommal azt olvastam, hogy x. y. lelkipásztort „keresztyéni hódolattal és szeretettel” fogadja a gyűllekezete. Aki ezt a sort leírta, soha az életben nem gondolt arra, hogy mi a keresztyéni hódolat, mert az Úr Istenen kívül senki mást meg nem illet. Arról nem is kell beszélni, hogy a napi lapok szerint a ref. püspök beszentelt a holttestet, vagy misét mond a halott felett. Itt lenne az ideje annak, hogy az egyes lapok úgy a hozzájuk beküldött, mint a riporterek által készített egyházi híreket arra alkalmas és kellő egyházi műveltséggel rendelkező egyénekkel átnézzessék, vagy pedig az egyháznak kellene a svájci minta szerint közleményeket adni az újságoknak.

—ő.

Abesszinia.

Alig van név, amelyet az elmúlt 1936. évben annyit emlegettek volna, mint „Abesszinia”, „négus”. A nagy lendülettel előretört Olaszországnak gyarmatra volt szüksége, ahol rohamosan szaporodó emberfeleslegét elhelyezhesse. Afrikában más helyet már nem lehetett találni, mint a természeti kincsekben gazdag, de gyéren lakott, az olasz Eritrea gyarmattal szomszédos Abessziniát. S hozzá még Abesszinia erőskezű uralkodója: Hailé Szelasszié úgy látszik, arra törekedett, hogy Eritreát, a tengerpartot, visszaszeresse. Az olaszoknak tehát kétszeres okuk is volt, hogy Abesszinia ellen felléjenek.

Amikor Olaszország hódító szándéka nyilvánvalóvá lett, megindult ellene a Népszövetség részéről a támadás. Ugyiszólván egyedül Magyarország tartott ki következetesen Olaszország mellett. Az eredmények mutatják, hogy helyesen tette. Olaszország eloglalta Abessziniát s a Népszövetség kénytelen-kelletlen beletörődik. Mussolini ezzel biztosította az olasz népelesleg elhelyeződését, még pedig úgy, hogy nem kénytelen idegen országba vándorolni, hanem megmaradhat olasz fennhatóság alatt; biztosította egyúttal ennek az országnak kulturális fejlődését.

Abesszinia területe, természeti kincsei. Abessziniát a lakosai szívesebben nevezik Ethiópiának. Sem területét, sem lakosainak számát egészen pontosan még nem állapították meg. Területe körülbelül háromszor akkora, mint Olaszország, tizszer akkora, mint Magyarország. Mintegy 900.000 négyzetkilóméterre teszik a területét. Minden oldalról sivatagos vidék környezi Abessziniát, amely tulajdonképpen egy nagy, magasan fekvő fensík. Ez a fensík kelet felé, tehát éppen arra, ahonnan az olaszok támadtak, egészen meredeken, nyugat és észak felé lépcsőzetesen lejt. Tengerpartja nincsen. Igaz, hogy a forró égőv alatt fekszik, de magas fekvése miatt a fensíkon mérsékelt az éghajlata. A keleti sík része, a Kola, forró és ivóvízben szegény. Ezt a részt ajánlották fel Mussolininek s erre válaszolta: „Sivatagokat nem gyűjtök”. Általában a földje nagyon termékeny. Megterem a köles, búza, árpa, rozs, kukorica. A forróbb övezeten, amelynek neve Voina Dago, banán, cukornád, ricinus, gyapóf, paprika, dohány. A kávécsérjének pedig Abesszinia az őshazája, innét terjedt el Arábiába is. Arab kereskedők a Kafa tartományban bukkantak a vadon növény kávécsérjére, innét a neve is a kávénak. Van állattenyésztése is. Érdekes, hogy disznót nem szabad tenyészteni. Bizonyos, hogy úgy a földművelés, mint az állattenyésztés, bányatermékek kitermelése körül szinte korlátlan lehetőségek vannak s ezeket a lehetőségeket az olaszok most ki is fogják majd használni. Olaszország népteleslege gazdag hazát fog itt találni.

Abesszinia lakosai, eredete, nyelve, vallása. Lakosainak számát körülbelül tizmillióra teszik. Nagyon vitéz, harcias nép s immár 3000 esztendő óta fenn tudták tartani függetlenségüket. A nép eredete „hamita”: rokona az ősegiptomiaknak, de erősen keveredett négerekkel és zsidókkal; sémitákkal. A lakosság egyharmadrésze keresztény, kétharmadrésze pedig zsidó, pogány és mohamedán. A zsidókat „falasák”-nak nevezik, a szó jelentése „száműzött”. Elkülönülve élnek Jenda tartományban. Az állam címerében érdekesen jut kifejezésre a félig keresztény, félig zsidó jellege: kétfarkú oroszlán (Juda oroszlánja) mellől jobb mancsában feszületet tart. A „négus negesli”, azaz királyok királya, „Juda győzhetetlen oroszlánja” büszkén hivatkozik arra, hogy családja a legrégebben uralkodó dinasztia a földön. A négus ugyanis visszavezeti családfáját Sába (= Habes, Abesszinia) királynője és Salamon király (Kr. e. 955—915) gyermekére: Menelikre (= bölcs), ez lett a dinasztia megalapítója. A monda szerint, mikor Menelik felnövekedett, átment Jeruzsálemba apja látogatására. Innét azután titokban magával vitte Ethiópiába Mózes két kőtábláját és a Szövetség ládáját. Az

addis-ababai Szent György székesegyházban még ma is őrzik a két kőtáblát. A tudósok megállapították, hogy már csak azért sem lehet Mózes kőtáblája, mert nem héber, hanem abesszin nyelven van írva. Az Abessziniában beszélt nyelvek hamita eredetűek. A hivatalos nyelv, az amhara, kétségkívül az arab nyelvhez áll legközelebb. Az egyházi, liturgikus nyelv, a giznyelv szintén sémita, ezt a nyelvet a nép nem beszéli, ezt már csak a papok értik.

A kereszténység a IV-ik század elején jelent meg Ethiópiában. Ekkor három misszionárius működött itt: Meropiús s két unokája: A. desius és Frumentius. Meropiús mártírhálált szenvedett; Frumentius azonban az akkori négus megszerette s megengedte neki a keresztényen vallás terjesztését. Az első gyülekezet Akszumban alakult meg; máig is ez a szent városa az abesszineknek. Frumentius azután elment Alexandriába Athanasioshoz, hogy tőle misszionáriusokat kérjen a további munkához. Athanasius Frumentius Ethiópiára első püspökévé avatta, s az „Abba salamma”, „békesség atyja” címmel tüntette ki. Ezt a címet viseli mind a mai napig az abessziniai keresztény egyház főpapja „abuna” rövidített alakjában. Athanasius több szerzetest küldött Ethiópiába s ezek számos egyházközséget alapítottak s ezek fordították le a bibliát is a régi abesszin nyelvre, a giz-re.

A kereszténység Abessziniában meglehetősen magasfokú kulturát teremtett. Keresztényen irodalmuk híres volt. Kereszténységük idők folyamán sok pogány elemet vett fel, úgyhogy a nyugati kereszténységtől meglehetősen eltér. De ők büszkén vallják magukat keresztényeknek; a keresztényen vallás az államvallás s feje a Gondárban székelő abuna. Ezt még mai nap is az alexandriai patriarcha szenteli fel. Érdekes, hogy az abuna nem lehet bennszülött, ennek mindig külföldinek kell lennie.

Ugy a katolikus, mint a protestáns misszió élénk tevékenységet fejt ki Abessziniában. Addis-ababában van a svéd misszió központja. Az amerikai presbiteriánusok s a német Hermannsburgi Misszió is lelkes munkát folytat. A protestáns missziók újabkori munkáját megkönnyíti az a körülmény, hogy egy Abreka nevű szerzetes lefordította a bibliát a ma használatos amhara nyelvre. Ezt a fordítást a Brit és Külföldi Biblia-Társulat adta ki és terjeszti. Az addis-ababai bibliaházat 1920-ban nyitották meg az akkori trónörökös, Hailé Szelasszié jelenlétében.

A kereszténység mellett igen erős munkát fejt ki a mohamedán misszió. Hailé Szelasszié elődje, Lidzs Jasszu négus áttért a mohamedán hitre s a keresztény egyházi vagyont a mohamedánoknak adta. A nemzeti lobogóra a feszületet tartó oroszlán helyére ezt íratta: „Egy az Isten, Allah”. Igaz, hogy trónjától megfosztották s mint bolondot fogságba vetették, de jellemző az eset a mohamedánok erős propagandájára.

Az olasz fennhatóság alatt az egyházi ügyek is bizonyára határozottabb alakot fognak ölteni. Ns.

Luther-Naptárból.

A Brit és Külföldi Bibliatársulat 1936 novemberi beszámolójából közöljük az alábbi adatokat: az 1935-ös év tele volt nemzetközi viszállyokkal, politikai feszültségekkel és háborúkkal. A világ e zűrzavarában a Bibliatársulat csendben folytatta a béke hatalmas könyvének a nemzetek és népek között való terjesztését. Az elmúlt évben 11,686.131 Biblia, vagy annak egy része fogyott el. Ez a mennyiség feloszlott 1,058.966 teljes Bibliára, 1,247.518 Újtestamentumra és 9,379.647 bibliarészre. Ezt a 11 millió terjesztést összehasonlítva az előző évvel, 715.122 példány gyarapodást jelent. Hasonló forgalom a Bibliatársulat fennállása óta csak kétszer fordult elő. Az elmúlt évben 13 új fordítással gazdagodott a kiadványok száma. Európában az elterjesztett Bibliák száma közel 2 millió. Középeurópában emelkedett a biblialterjesztés. Magyarországon az eladott példányok száma 716-al több, mint az előző évben. Németországban a katolikusok között új mozgalom indult meg, mely célul tűzte ki: „Minden háznál legyen Biblia!”

Irodalom és Művészet

A KIÁLTÓ SZÓ KÖNYVEI

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR

A „Kiáltó Szó Könyvei” sorozatában a karácsonyi ünnepekre egyszerre négy új füzetet adunk ki. Mind a négy füzet *Barth Károly* tollából került ki és egy-egy eleven, friss, élénk és élelklítő, eszméltető értekezését tartalmazza. Aki korunk nagy theologusát még az ő saját írásaiból nem ismeri, ezek a füzetek alkalmasak arra, hogy megismerje. Miközben ezt teszi, annyi megragadó erejű igazság és látás birtokába jut, hogy gazdagon kárpótolva van azért a szellemi tevékenységért, amelyet *Barth Károly* írásainak az olvasása megkövetel. *Barth* írásai általában nehezek, mert ferasztó és nehéz azoknak a területeknek a bejárása és felmérése, ahol *Barth* jár. Ezek az írásai azonban, nóha emelkedett szinten járnak, mégis könnyen olvashatók, mert különböztetései kristálytiszták, ítéletei pedig a legnagyobb összefüggésekbe tartoznak és azokon át világosítják meg a keresztyén élet legnagyobb kérdéseit. A most megjelenő első füzet — a *Kiáltó Szó Könyvei* sorozatban az 5. szám — *Isten Igéjének szolgálata*, a következő *A reformáció mint döntés*, a harmadik *Isten akarata és a mi kívánságaink* és a negyedik pedig *A református tan, annak lényege és feladata*.

Az első hármát *Pilder Mária*, a negyediket pedig *M. Nagy Ottó* fordította. A fordítások elsősorban hűsre és pontosra törekedtek, de természetesen nem ejtették el a tiszta magyarság követelményét sem. *A Pilder Mária* és az *M. Nagy Ottó* fordítói készségét nem szükesség ajánlanunk, olvasóink jól ismerik őket, úgy is, mint az élő, úgy is, mint az írott szó hű séges tolmácsait.

A füzetek árai a lehető legalacsonyabb, hiszen az a célunk, hogy minél többen minél könnyebben jussanak hozzá a *Barth* írásaihoz.

Dr. Ravasz Lászlónak: *Hít és engedelmesség* című könyve jelent meg a karácsonyi könyvpiacra. E mű az illusztráts szerzőnek legújabb beszédeit, cikkeit és előadásait öleli fel. Részletes ismertetésére még visszatérünk.

E vaskos kötet (330 oldal) nagyon izléses kivitelben, finom papíron előállítva, utárvételes küldéssel 180 Leu. Megrendelhető *Ifjú kiadó* hivatalában, *Ref. Theologia*.

Dr. Súlyom Jenő: A középiskolai vallás-tanítás reformjáról.

Budapest, 1936. 16 tizenhatórét oldal. Különlenyomat az „*Evangélikus Élet*”-ből.

Több szempontból is örömmel kell üdvöznünk *Súlyom Jenő* kis füzetét. Munkája központi feladata az új-reformátori theologia felfogása alapján revidálni a

vallás-tanítás elvi és tananyagi kérdéseit. Mindenek elől új nevet keres a vallás-tanítás név alatt ismert munka számára, mivel azonban nem tud még megfelelő új nevet találni, a régi nevet csak fenntartással alkalmazza. Mi is sokszor érezzük ennek a névnek fonákát, hiszen a vallás-tanítást mi is az igehirdetés egy formájának tekintjük, tehát valójában nem vallást tanítunk benne és mégis vallás-tanításnak kell neveznünk. Én most már leghívesebben keresztyén tanításnak nevezném. Elvileg a történelmi beállítottságtól és a jellemnevelés célgondolatától akarja a vallás-tanítást megszüntetni. Különösen élesen világít rá arra, hogy még a reformátori theologia figyelmeztetései után is milyen szokásos dolog a történelmi szempontot alkalmazni éppen a gyakorlati theologiai kérdésekben. A régi felfogás szerint az iskola által adott általános tudományos világgéppel összhangban kellett a vallás-tanításnak a jellemnevelés munkáját végeznie *Súlyom Jenő* igen helyesen és élesen kimutatja, hogy a feladat éppen ellenkező, az emberi világgéppel szemben mint egy ítéletet kell megmutatni Isten Igéjének minden emberi gondolatot felülmúló hatalmát. Öröm volt látni, hogy a tantervi javaslatában azokat a szempontokat ajánlja, amelyek szerint a mi vallás-tanításunk elvileg már megreformáltatott. Valószínű, hogy ebben hatással volt rá az a felfogás, amely szerint a mi újabb vallási tankönyveink készültek. Csupán egy kérdésben foglalt el más álláspontot és ebben neki van igaza. A nálunk V. gimnáziumi osztályban tanított vallástörténetet igen helyesen a misszió szempontja alatt általános tudományos misszió kérdéseinek tárgyalásába osztja be. Helyette viszont a VII. osztályba az egész év anyagát a Biblia részletes megismerésére szenteli. Így a nálunk VI—VII. osztályban tanított egyháztörténet nála az V—VI. osztályba kerülne. Nagyon jól teszi, hogy az egyháztörténet tanítását az egyház jelen állapotát részletesen ismerető állapotrajzzal akarja befejezni. *Súlyom Jenő* minden tekintetben értékes munkát végzett kis füzetének megírásával és kiadásával.

L. D.

Dr. Mezey Mihály: *Krisztusért... követségben.*

Beszédek, elmélkedések. Református Lelkipásztor kiadása, *Minerva-nyomda, Bata-Mare, 1936. 160 nyolcadrét old*

Dr. Mezey Mihály ebben a könyvében három cikkben tizenhét prédikációt, tizennégy elmélkedést és egy *Nagy Károly* püspökről szóló emlékbeszédet foglalt össze. Az egész kötet magán viseli a szerző sokoldalú egyéniségét. Keves olyan lelkipásztorunk van, aki az életnek annyi területét bejárta volna, mint éppen a szerző, ezért van az, hogy az egyes beszédekben és elmélkedésekben olyan nagy életismeretnek a nyoma látszik. *Mezey* kötete arról győz meg, hogy nagyon világosan ismeri az emberi életet és annak is nem annyira külső, mint inkább a belső vonatkozásait. Beszédeinek java része, az elmélkedésel meg teljes egészükben az ember lelke felé vezetnek: világosan felmutatják az ember bűnös állapotából következő válságokat, törvényeket és veszedelmeket, de másfelől azt a lelki nyugalmat és megújulást is, amelyet a *Krisztus* evangéliumának az elfogadása jelent. *Nagy Károly* feletti emlékbeszédében is a belső életvonalakra mutat rá és egyéniségének lelki küzdelmeit és diadalait állítja elének. A három ciklus közül, éppen egyéniségének befelé néző tekintete miatt, a meditációk mutatják egyénisége igazi értékeit a legvilágosabban. Valószínű, hogy *Mezeynek* vannak olyan prédikációi is, amelyek az élet külső kérdéseivel többen foglalkoznak, mint a kötetbe foglaltak; ha ezeket a beszédeit is ismernénk, még világosabb képet alkothatnánk egész igehirdetői munkájáról és ez nyereséget jelentene, mert a mai világban igazán fontos azt is megmutatni, hogy a *Krisztust* követő lelki ember élete milyen tettekre és külső szolgálatra képes. A meditációk között egy pár nagyon jól megrajzolt bibliai személlyel találkozunk, ezek feldolgozása is inkább a belső lelki kérdések felé terelik az olvasó figyelmét.

Mezey nagy emberismeretéről tanuskodik ez a kötet.

Amilyen értékes a könyvnek ez a vonatkozása, éppen olyan veszedelmet is rejthet magában, ha ez az emberismeret megmarad emberi emberismeretnek. A szerző vigyázz arra, hogy az Ige tükrében történjék ez az ismeret, azonban néhol megmarad a lélektan, vagy az idealista emberszemlélet határain belül és nem jut el a theologiai emberismeretig. A Mezeyben jelentkező ígért hirdető típusnak mindig megvan az a veszedelme, hogy szívesebben beszél az emberről, nem mondom, éppen Mezey igen helyesen elég gyakran a keresztyén tanítás alapján és így elveszi annak az alkalmát, hogy az Ige beszélhessen minden embernek saját magáról. Talán ha maga kevesebbet mondana el az emberről és több gondot fordítana az Irs magyarzatára, a hallgatókat, vagy olvasókat termékenyebb öntemretre tudná segíteni.

A mostani időkben még a hivatásos keresztyén munkások tekintete is egyoldaluan fordul a külső kérdések felé. Ilyen időben határozott nyereséget jelent a Mezey befelénzésre ösztönző, lelki kérdéseket tartalmazó könyvének alapos olvasása elsősorban a lelkipásztorok és más egyházi munkások számára. L. D.

Nagy Zoltán: A hegyi beszéd.

Elmélkedések és vallomások. 206 o. nyolcadrét. Ára 50 lei. Kapható a Chişened-Criş-i ref. lelk. hivatalban.

A könyv írója a szomszéd egyházkerület egyik Arad-megyei gyülekezetének lelkésze. Munkájában negyven elmélkedést találunk az egész Hegyi beszéd alapján. A munka nem elmondásra készült, hanem inkább a gondolkodni szerető intelligensebb emberek olvasmánya kíván lenni. Az író gondolatain és előadás-módján látszik, hogy magasabb igények kielégítésén fáradozik. Böven vesz illusztráló anyagot a német, francia irodalomból és közbeszédéből. Megkísérelti a Hegyi beszédet egészen eredeti módon vinni közel a mai emberhez, alkalmazkodva ennek az embernek gondolatvilágához, kifejezéseihez. Az kétség kívül értékes törekvés, ha valaki azon fáradozik, hogy éppen a Hegyi beszédet hozza közelebb a mai intelligensebb emberekhez, a szerzőnek meg is van erre a kellő ismerete a mai ember felől, ezenfelül jó íráskészséggel is rendelkezik, de nem halgathatjuk el, hogy éppen emiatt, mivel másfelől éppen az evangélium sajátos tartalmának megragadására nem rendelkezik kellő és tiszta theologiai és hitvallási szempontokkal, nem mindig tudja feladatát megoldani. Itt nincs tér és mód annak kimutatására, hogy milyen sok helyen pantheista és indus gondolatok hatása alatt áll. Mindjárt az előszóban a maga „mai lelki fokozat”-áról beszél. Majd az első elmélkedés elején arról szól, hogy Isten „létezésének ös rezgésével áthatja a mindenséget.” Nagyon hajlik a római katolikus érdem és cselekedet üdvözítő voltának elismerése felé. „A vallás maga még nem üdvözít, hanem csak a vallásos élet”. (193 o.) Egyfelől nem vonja meg az éles határt Krisztus és az ember között, másfelől szerinte az „ember bukkott angyal” (132. o.), vagy saját maga az ember „a gonosz” (127. o.) A Hegyi beszéd tele van Jézusnak olyan kijelentéseivel, amelyek a világvégre, az utolsó időkre vonatkoznak, az író ezeket alaposan mellőzi a munkájában.

Azzal az írói készséggel, amellyel Nagy Zoltán rendelkezik, kellő hitvallási és theologiai rákészülés után olyan könyveket is tudna írni, amelyek nemcsak kifejezik, hogy a mai intelligenciánk milyen vallásos gondolatokkal van tele, mert Nagy Zoltán könyve nem annyira egy mai lelkipásztorra, hanem arra az intelligenciára jellemző, amelynek írni akart, hanem helyes irányba is terelik az intelligens reformátusok gondolkodását. Én hiszem, hogy az író azért írt olyan könyvet, amilyent írt, mert nagyon akart olvasóhoz alkalmazkodni. Ennek azonban csak addig szabad mennie, amíg nem veszélyeztetni az evangélium tiszta hirdetésének nagy és szent érdekét. A tiszta református szempontokkal rendelkező olvasóinknak ajánljuk ennek a könyvnek az olvasását. Lelkipásztorok is sokat tanulhatnak belőle. Egyik másik elmélkedés megközelíti azt a mértéket, amelyet a református írásmagyarzat elé fel kell állítanunk. L. D.

H I R E I N K

Karácsony és Újév alkalmával olvasóinknak kívánunk boldog, békességes ünnepet és áldott új esztendőt!

ÜRESEDÉSBEN LEVŐ ÁLLÁSOK.

A változott viszonyok folytán igen sok hit-testvérünk kenyer nélkül maradt. Ezért szolgálatot vélnk teljesíteni, ha az alább felsorolt állásokat közülük, mint olyanokat, melyek betöltésre várnak:

1. Négy tanuló nyomdai gépekhez Clujon.
2. Egy szerelő-gépmester, nyomdai gépekhez Clujon.
3. Egyszázötven vasuti napszámos Reşitan.
4. Negyven vasuti kötőrő munkás Reşitan.
5. Hatvannyolc házi cseléd Clujon.
6. Két szövőnö kötőgéphez Clujon.
7. Huszonegy perfekt szakácsnő Clujon.
8. Három urifodrász Targovişteben.
9. Negyven vasesztergályos Bucureştiiben.
10. Huszonöt vasesztergályos Braşovban.
11. Tíz fémesztergályos Braşovban.
12. Nyolc fémedző Braşovban.
13. Három hölgyfodrász Galaşiban.
14. Két urifodrász Aradon.
15. Egy forrasztó Sibuban.

Az 1—15. alatt felsorolt állásokra írásban kell jelentkezni közvetlenül a következő címen: **Oficiul Public de plasare (Állami munkaközvetítő hivatal) Cluj, Piaşa Ouză-Vodă 12.**

Azt mindenki természetesnek tartja, hogy a munka-, szórakozó- és egyéb helyeket fűteni kell. Akkor az Istenházában miért kelljen fázódnia és az egészségünket kockára tenni?

Egy-két kályhára való összeg közadakozásból is előkerül minden gyülekezetben. A fűtőanyag megajánlás kivétel útján vagy pedig az egyházköztség költségvetésébe való beállítás formájában biztosítható.

Jelszavunk legyen: Meleg templomok at!

A Magyarországi Országos Református Lelkesegyesület folyó évi november 20-án tartotta meg nagygyűlését és az elhalt Baltház püspök helyébe egyhangú lelkesedéssel dr. Ravasz Lászlót választotta meg.

Dr. Ravasz László elnök székfoglaló beszédében legelőször kegyelettel emlékezett meg az Egyesület alapító, első nagy vezérérl, elnökérl, az elhunyt Baltazár Dezső püspökről.

„Hadd hulljon néhány láthatatlan virág a debreceni sírra, jelképeül annak, hogy bár ő körünkbl távozott, de lelkének nagy hagyatéka tovább él barátai és munkatársai szívében.” Ravasz László székfoglaló beszédének további részében megköszönte a megnyilvánuló bizalmat. „Ebben a bizalomban határozottan küldetést látok, amelyet áldozatok árán is teljesíteni kell és teljesíteni is fogok addig, amíg a küldetés parancsa reám nézve fennáll, amelynek félreismerhetetlen jegye lesz egyfelől az ORLE bizalma, másfelől közös munkásságunknak eredménye és gyümölcsözötése. Anyaszentegyházunk utóbbi 30 esztendejének történetében az ORLE egyik legkiemelkedőbb eseménye volt és egyik legnagyobb

lehetőség. Természetes is ez, mert a magyar református lelkészeket egyesítette egy baráti szerves közösségbe és mintegy instrumentumot, egyetlen szerszámot állította oda Isten dicsőségének szolgálatába a magunk életének, lelkipásztori alkalmosságának és elhivatásának a nevelése által. Lelkipásztori közösség, lelkipásztori öntudat, lelkipásztori önnevelés az, ami az ORLE lelkét és magvát képezi.

Az evangéliumnak és a reformációnak minden szolgálója és minden katonája édes testvérünk, ezért tartjuk a legbensőbb közösséget az evangélikus lelkészi karral. Az a meggyőződésünk, hogy minél inkább vagyunk igazán lelkipásztorok, annál inkább szűnik meg egyházunkban a feszültség egyházi és világi elemek között. Tudatában vagyunk annak, hogy mit jelent erre a tépett magyar nemzetre nézve a felekezeti béke. Magunk megfegyverzésével, húsunknak metszettelésével készek vagyunk ezért áldozatot is hozni, de őseinknek vére és könnye által megszerzett jogi, erkölcsi és szellemi birtokállományunkból soha egy szemernyit fel nem áldozunk és az élet szabad fejlődésének a jogát mindig és mindenkor követelni fogjuk. Nem ijesztgetjük sem magunkat, sem másokat. Mi mindenre készek vagyunk, mi semmitől sem félünk, mi mindig ugyanazok maradjunk: szolgálói, katonái az evangéliumnak, szószólói az igazságnak. Nagy hatalom adatott a kezünkbe, a legnagyobb hatalom: az Ige, amivel Isten világokat teremt és világokat ítél. Megbecsülünk példaadó módon minden értéket, akár az egyéni szolgálatban, akár a történelemben válogatódott is ki, helyünk azonban Istenről adva és Krisztustól kijelölve mindig az együgyűek, a kicsinyek, az elhagyottak és a névtelenek pártján lesz. Magyarok vagyunk, ha nem is hangoztatjuk mindig és ha engedjük is magunkat mások alibi kiáltásával túlkialtatni. Másoknak öröklődésükbe kerül talán magyaroknak látszani, nekünk ezer látszat ellenére se lehet soha másnak, csak magyarnak lennünk.

Az én pályám felérkezett a tetőpontjára, ahonnan emberileg csak lefelé lehet lépni. Engem ebben a nemzedékben érdememen felül a magyar közélet s a magyar szellemi élet minden kitüntetéssel elhalmozott, amit egy embernek csak adni lehet. Eddig sem vártam, ezentúl pedig nem is várhatnék soha semmit ettől a világtól. Mindezeket hordozom is, alázatosan, tudván azt, hogy érdememen felül becsültek meg. De van egy díszem, van egy kitüntetésem, amelyik mindezekhez nem hasonlít; ezt az élő Isten adta nekem, amikor reám tenni engedte a magyar református lelkipásztorok palástját. Valahányszor vállamra teszem, mindig érzem azt a roppant felelősséget és roppant ajándékot, amivel az isteni kegyelem engem megtisztelt, amikor megengedte, hogy hordozhassam ezt a palástot. Ez a palást elvált az én világtól. Halvány, vékony kis szövetével nagy választó falat kell hogy építsen köztem és e mulandó, e romlandó világ között. Ez a palást beállít engem a világba egy küldetéssel és egy szolgálattal. Ez a palást arra való, hogy eltakarjam vele a kicsinyeknek, a szegényeknek, a siróknak és elhagyottaknak fáradt homlokát és ez a palást furcsa isteni paizs, minden golyót és minden nyilat reám irányít, hogy megvédessenek azok, akik énreám vannak bízva. Ez a palást harcban minél tépettebb, annál dicsőségesebb. Ennek a palásznak mindig tisztának kell maradnia. Tőlem csak az kívánatik, hogy hordozzam és tisztán adjam át más nemzedéknek és tisztán borítsák reám, amikor a koporsóban fekszem. Ez a palást teremt köztünk eltérhetetlen sorsközösséget. És akkor, amikor ebben az Isten seregének a rendruhájában egy táborra válna indulunk, azt mondom nektek: vezetlek addig, amíg jöttök utánam."

Az üdvözlések során az evangélikus egyház részéről dr. Raffay Sándor püspök üdvözölte az újonnan megválasztott elnököket és az ORLE közgyűlését és az evangélikusokkal való testvéri együttműködésre hívta fel az ORLE-t. Utána következett az ORLE tisztújítása, alapszabály módosítása és a tárgysorozatnak egyéb pontjait tárgyalta le az ORLE.

A francia reformátusok újságja egy érdekes töredéket közöl. 1850. augusztus 30.-a estjén a francia evangéliumi egyházak zsinatját megzavarta egy felusztott tömeg Sainte-Foyban. Két Bibliát magával vitt és a piactéren megégetett. A Bibliából egy-egy lap megmaradt. Másnap a zsinat tagjai összegyűltek és a kormos, megmaradt lapokon a következő verseket olvasták el: Lelketeket az igazság iránti való engedelmes-ségben képmutatás nélkül való atyafiúi szeretetre tisztítván meg, a lélek által, egymást tiszta szívűből buzgón szeressétek, mint akik újonnan születettek nem romlandó, de romolhatatlanból Istennek Igéje által, amely él és megmarad örökké. I. Péter 1:22-23. A másik lapon pedig ezeket az igéket olvasták: Mert az kedves dolog, ha valaki Istenről való meggyőződésért tűr keserűséget, méltatlanul szenvedvén, mert micsoda dicsőség az, ha vétkezve és arculverve türtök? De ha jót cselekedve és mégis szenvedve türtök, ez kedves dolog Istennél. I. Péter 2:20-21. — Ezek a megfakult, kormos, megmaradt bibliai lapok csodálatosan komoly intést mondanak nekünk is.

Baltimore városában 8000 ember jelenlétében leplezték le Amerika legújabb hatalmas Luther-szobrát. Az ünnepélyen megjelent a német követ is, aki Luther leszármazottja.

A pécsi egyetemi ifjúság f. évi nov. 26-án megtartott nagygyűlésén 12 pontban foglalta össze a keresztyén magyar ifjúság kívánását:

1. Az érdekképviselői állam megszervezése, vezetése és kiéplése.
2. Mezőgazdaság, ipar, kereskedelem és a hitelélet állami ellenőrzése, az első pontban foglalt szervezetek segítségével.
3. Senkinek több jövedelme ne lehessen ebben az országban, mint a magyar királyi miniszterelnöknek.
4. Árdiktátor kinevezése.
5. Családi pótlék-alap létesítése az OTI keretében.
6. Kétszáz pengő havi fizetésen felül országos aggregényadó.
7. A családok 350 pengő, nőtlenek pedig 250 pengő felül csak egy állást tölthessenek be, az állás- és jövedelemhalmaz azonnal megszüntetendő.
8. A büntetőtörvénykönyvvel egyenrangú gazdasági büntetőtörvénykönyv alkotása.
9. Az egyetemeken magyar társadalomrajzi tanszék létesítése.
10. Magyar sajtó, színház és film.
11. Kötelező munkatábor-szolgálat.
12. A szavazati jog határa 21 év, a választhatóság határa pedig 28 év legyen.

Gróf Tisza Istvánról érdekes előadást tartott Br. Madarassy Beck Gyula Budapesten. Kifejtette, hogy Tisza politikáját mely igazságérzettel átitatott igazi liberalizmus vezette. Majd áttért Tisza, az ember, jellemzésére és bemutatta egyik, menyéhez intézett levelét, amelyben Tisza kifejti, hogy milyennek gondolja unokája nevelését. *A gyerek legyen jószívű — mondja —, becsületes igazmondó, engedelmes, bátor és hidegvérű. Vagyon, rang mellékes. Büszkeség neveléses. Egyformán becsüljön meg minden tisztességes embert és igyekezzék sokat tanulni, hogy derék ember lehessen.*

Londonban a Dávidról szóló színmű előadása után a banketten Bibliát olvastak a színházi előadáson résztvevők. A színészeknek nem volt szabad banketre elmenni, nehogy frakkjuk és estélyi ruhájuk elrontsa azt a szép illúziót, amit az esti előadásuk keltett.

Argentínában most eresztették vízre a világ első templomhajóját. Patagonia nehezen elérhető szigetein, valamint az Argentina déli részön fekvő szigeteken élő keresztyén lakosság régóta nélkülözi a rendszeres lelkesítő szolgálatot. A lakosság harmincezer négyzetkilométernyi területen szétszórva él és e hatalmas területen egyetlen templom sincs. Ezen a hiányokon kíván segíteni most a templomhajó.

Kevesen tudják, hogy Berlintől nyugati irányban jó néhány száz kilométerre a teutoburgi erdő lábánál Bielefeld százezer főnyi lakosu város mellett a német, sőt az egész világ legnagyobb evangélikus szeretetintézményét Béthelt találjuk. Ez intézet 1867-ben alakult öt eskörös (epileptikus vagy nyavatórós) gyermek gondozására. A ház is, amelynek neve már akkor Béthel = Isten háza volt, a berendezés is, a betegek is megvoltak, de hiányzott még a vezető, nem volt még ú. n. háziatya. Az erre a hivatalra meghívottak közt szerepelt egy bizonyos Unföld János württembergi iskolamester is. Ő a meghívás után sokáig habozott és tételődött azon, hogy otthagyja-e biztos kenyerét a bizonytalanságért. Végül a kutyózt haláridő utolsó napján, amikor biblijában felhívta az a napra kijelölt Igét, a legnagyobb csodálkozással ezeket a szavakat olvasta: „Es menjünk fel és menjünk fel Béthelbe, hogy csináljunk ott oltárt annak az Istennek, ki meghalगतott engem az én nyomorúságom napján és velem volt az úton, amelyen jártam”. (1. Móz. 35, 3-ból Jákob szavai) Mikor Unföld Mátyás württembergi tanító aznap reggel a Szentírást becsukta, már tudta, hogy őt nemcsak a bétheli belmisszió társaság, hanem Isten szava hívta és erre az elhívásra elfjött és így lett a bétheli intézmények első hazai atyja egy kis házban, ahol öt beteg gyermek várt rá. Nem csodálatos-e, hogy az azóta hatalmas fává növekedett mustármag árnyékában ma már 6–7000 beteg test és lélek talál menedéket, oltalmat és szerető gondviselést?

Az intézet vezetősége a „Béthel követe” című — működéséről beszámoló — füzetet több ezer példányban küldi szét a világra, hogy jóbarátokat, hívket és pártfogókat toborozzon Béthel számára, akik a szeretet csodás alkotásáról csodálkozással értesülve imádkozni és áldozni tudtak és tudnak még ma is a belmisszió szent ügyéért;

hogy Magyarországon történelmi hagyomány; a felekezeti türelmesség, bárha a háború után olyan lángra kapott is az antiszemizmus, amilyenre ebben az országban a muliban alig volt példa. Magyarországon ugyanis a középkorban sem voltak vallást háborúk és sohasem volt pogrom. A világon először Transzilvániában íktatta a turdai országgyűlés 1545-ben törvénybe a vallásszabadságot s a protestánsok egyenjoguságát kimondta m. r. az 1624-i pozsonyi beke.

A katolikus egyházban rangra Magyarország az ötödik. Első a német római császárság utóda, Ausztria, második Franciaország, harmadik a tekatolikusabb ország Spanyolország, negyedik Anglia, a hit védelmezője, ötödik Magyarország, mint az egyetlen apostoli ország.

Magyarország ötödik a protestánsok sorában is. Első az Egyesült-Államok 74 és félmillió protestánsal, ebből 226 millió metodista, 21.1 millió baptista, 9.7 millió presbiteriánus, 6.9 millió lutheránus. Ezután következik a brit birodalom 46.9, Németország 40.3, Svédország 5.7, Magyarország 3.6, Hollandia 3.5 millió protestánsal.

Magyarországon a zsidók egyenjogusítását már 1825-ben követelte Deák, báró Eötvös József, gróf Dessewffy Aurél, az 1839. évi XXIX. törvény már jogot adott bizonyos korlátozásokkal a szabad letelepedésre, ingatlan szerzésre, tudományos pályára való lépésre. Teljes egyenjoguságukat kimondták 1849-ben, ezt megerősítette az 1867. XVII. törvény és az izraelita vallást felvette a bevett felekezetek közé az 1895. évi XLII. törvény Magyarországon a zsidók száma kezdi megközelíteni a félmilliót s ennek fele Budapesten és környékén lakik.

Egyébként a világ összes zsidó száma 16 millió, a világ lakosságának nem egészen egy százaléka. Lengyelországban majdnem 3 és félmillió zsidó él, ugyanannyi Ukrajnában, az Egyesült-Államokban is közelíti a szám a 3 és félmillióhoz. Oroszországban, Szibériát is beleértve, az egymillióhoz, Romániában 650 ezer, Németországban Hitler uralma előtt 450 ezer, azóta jóval kevesebb, ezután Magyarország következik.

Csehszlovákiában 480 ezer, Nagybritanniában 320 ezer, Ausztriában 310 ezer, Jugoszláviában 210 ezer, Franciaországban 160 ezer. Más államokban kevesebb. Legtöbb zsidó New Yorkban él, több mint másfélmillió. Magyarországon a legtöbb katolikus Zalában él (92.9%), Hevesben (89%), legtöbb református Hajdúban (76%), Biharban (39%), legtöbb lutheránus Békésben (35.4%), izraelita Budapesten (23%), Zemplénten (9.6%);

hogy új háború lehetőségével riogatták itt is, ott is a világot, tehát nem lesz érdektelen talán, ha felelevenítjük számokkal annak a pusztulásnak képét, amelyet a világháború okozott.

A világháborúban körülbelül 10 millió ember esett el vagy lett harctéri betegség áldozata. A hadviselő államok összes hadikiadása pedig körülbelül 100.000 millió dollárra rugott. Ebbe az összegbe beleértendő a háború okozta pusztulások értéke is. Hiszen csak Franciaországban 741.883 ház, 23.194 gyár és műhely pusztult el.

Az osztrák-magyar monarchia embervesztése a világháborúban 2.138.496 magyarországi, 2.777.453 ausztriai és 144.577 bosznia hercegovinali katona. Hadifogásban sinylődött 734.316 Magyarországból, 927.921 Ausztriából, 35.772 Boszniából. A magyarországi sebesültek száma 743.359 volt, az ausztriaiaké 1.029.716, a boszniaiaké 65.375

Két évvel ezelőtt Magyarországon 66.300 hadirokkant, 43.214 hadiözvegy és 4580 apátlan anyátlan hadiárva részesült segélyben. A segélyezett hadirokkaniak közül volt akkor százszázalékos, teljesen munkaképtelen 201 tiszt, 598 altiszt 1369 közlegény, helvenszázalékos rokkant 8180, ötvenszázalékos 30.112. A százszázalékos rokkantak legtöbbször vagy mindkét szemére vak, mindkét kezére csonka, gyógyíthatatlan örült, vagy olyan beteg, hogy önmagával teljesen ihetetlen.

Ezek rídeg, hivatalos adatok.

hogy a Budapesti Református Egyházmegye Kálvin-tér 8. szám alatti székházában, a második emelet homlokzatára néző helyiségekben milyen változatos és nagyértékű gyűjtemény foglal helyet, mely hónapokig tartó fáradságos rendezés miatt edig el volt zárva a közönség elől. Ma már odáig jutott e múzeum, hogy megnyithatják az érdeklődők számára, bár még mindig hosszú időre van szükség, a teljes elkészülésig.

E kincsek nagy értékét az adja meg, hogy minden darabja eredeti. Távoli népek fiai készítették a misszionárius megbízásából, akik sokszor szájuktól vonták el a falatot, csakhogy kincseiket gyarapíthassák. Az itt elhelyezett háztartási és harci eszközök, ruházati cikkek és ékszerek, primitív szobrászati, festészeti és fazekas termékek egyszerű szemléltető eszközei a misszió propagandának.

E dolgok annyira közel hozzák a távoli országok fiait a szemlélőhöz, hogy a Hajnából, naplóból és missziói levelekből jól ismert pápuák, kínaiak, vagy bulgáriai törökök szinte megelevenednek és járnizkenni kezdenek a látogató körül.

A múzeum melanéziai (Admiralitás-szigetek), kínai, mandzsu, török-bolgár és cigány missziói gyűjteményekből fog állani. Ezek közül leggazdagabb az első, mely 669 eredeti tárgyból s számos fényképből áll.

A melanéziai harci eszközeit leleményességük gazdagsága, a jó ízlés keresése és a félmességre való törekvés jellemzi. Emu-madár combcsontjából készült erős tör, kőbalták és dárdák, patintott hegyel — mind emberalakokkal vagy részarányos mértani ábrákkal díszített tárgyak. Érdekes, hogy a növényvilág nem ihletet szobrászatukat és festészetüket. Félmelmes látvány lehet a fején harci sisakkal, orrával vaddisznóaggyarral, kezében nyilvesszőcsomóval előttünk megjelenő pápu. E jelenet borzalmasságát még inkább fokozza a sarokban elhelyezett dobok fülsiketítő lárájája, panaszos, kongóhangú pergése.

A következő csoportban békésebb eszközök vannak felsorakoztatva. Egy pápu házat készítve, természetes alakban, teljesen berendezve. Mellette kókuszdióhéjból faragott, bevéséssel díszített kosarak, melyek

szépségével percekig sem tud az ember betelni. Labdahalakú háromhangú orrfuvulák (az asszonyok kedvenc zeneszerszámai) és ótsípű pásztorfuvulák. Lopótök formájú, kívül festett, belül megüresített és kiszáritott pálmatermés, melybe alkoholtartalmú növénynedvet és meszet tesznek. Hozzá művésziesség, mártogatót faragnak és ezt nyalogatják „palaverikén”, míg fejük teljesen meg nem kótyagosodik a mámortól s kimart nyelvéikből ki nem csordul a vér.

A falakon előkelő menyasszonyruhák lógnak faháncsból szőve, kutyafoggal és kagylóból csiszolt gyöngyökkel díszítve. Lent gyöngyből szövött, gyönyörű ünnepi kötények. Egy gyermektartó kosár színezett és díszített hálóból. Általában mindent díszítenek, faragnak vagy festenek. Fésűjüket, seprűjüket éppen úgy, mint tűzpiszkálóikat, hulladékgyűjtő kosaraikat. Rengeteg kosaruk van faháncsból, fűből és gyékényből. Sokszor maga a kosár semmisség: egészen elvész a bojthamazok, lógók, díszek tömkelegében. Legérdekesebb példány ezek közül talán egy faháncsból készült, zsákszerű kosár, mely varrás nélkül teljesen egy darabból készült. Vászonszerű vékonysága a pápua kéz művészi ügyességének tanubizonyosága. Az ember nem is tudja elképzelni, hogy hogyan tudták ilyen ügyesen szakadás nélkül lefejtetni. Amott a falon fent különös öv és különböző vastagságú kötelek lógnak: Óceániában az övgyasszonyok díszei. Idehaza a középkori aszkéták kintőeszközeiül szolgáltak volna. Legfelül hatalmas, legalább hat méter hosszú és 12–15 kgr. súlyú szigony. Teknősbékát halásznak vele.

Lent külön állványon vagy ötven darab edény foglal helyet, melyek kétféleképp készültek. Vagy egy darab fából faragták, vagy pedig gyékényből szőtték, szurokkal bevonták aztán felfűstölték. Ezért fekete valamennyi. Vizmerítő kanalaik egyik-másika valósággal a faszobrászat remekműve.

E nagy csoportot egy teljes nagyságú, gyönyörűen faragott és festett ágy zárja be, melyet négy emberalak tart a fején. Ilyen ágy természetesen csak a leggazdagabbaknak jut osztályrészül, míg a szegényebeknek meg kell elégedniük gyékényszőnyeggel vagy hánccfekvőhellyel.

Halászati eszközeik legértékesebbje egy kicsinyített példányban elkészített hajó teljes felszereléssel. Tengerjáró eszköz, melyen egyetlen szögélés sincsen. Mert a pápuák mindent úgy kötöznek. Körülötte különféle hálók, varsák, haltartó kosarak. Hatalmas csigák. Fából faragott hal és teknősbéka. Valódi óriás teknős pénzélemeze. Legérdekesebbje ennek a gyűjteménynek a lepkefogó. Egy ág viaszzerű elágazással, melynek közét pókháló tölti ki. Így kontárkodnak benne a leleményes pápuák a pókok mesterségébe s lesznek veszedelmes vetélytársaikká. Természetesen ezt az eszközt nem játékszerűen, hanem csalétekfogóul használják. Ugyanilyen leleményességről tesz tanubizonyoságot a vizalatti teknősbéka halászköz szemüvege. Üvegét kagylóhéjból csiszolják átlátszóra. Ez a példány már érezteti az európai kultúra hatását: valódi üveg van benne s gumifülei vannak Molnár Mária jóvoltából.

Külön szekrényben van az ékszergyűjtemény, mely talán legerősebb az egész múzeumban. Csak karperecből 30 darab van, melyek fűből, gyékényből vagy gyöngyből készültek gyönyörű mintázzal. Köztük, mint kuriózum, egy kettős felsőkarperec. Csiszolt kutyafogból készült övek, nyakláncok és vállvetők. Egyik-másikon még a gyöngy is pápua márká: apróra csiszolt csigahéjből készült. Köztük egy kb. két méter hosszú lánc, mely talán évtizedes türelem és kitartó munka gyümölcse. E gyűjtemények minden tárgya érdekesség: a paradicsommadár tollából készült hajdíszek éppúgy, mint a gyöngyházból készült mellpajzsok. Fülbevalóukat egész bátran viselhetné s a mai divathóbortos világban talán örömmel is viselné bármelyik európai hölgy.

Az oceániai tengervilág nem kevésbé szép s talán a leggazdagabb az egész gyűjteményben. Meghaladja a négyszáz példányt. Kagylók és csigák. Korálok, rák-páncélok és szivacs-vázak ezer változatban. Borsszem-

nyitól emberfej-nagyságúig. Lap-, gömb-, vagy tölcseralakban. Egyik hófehérszínben csillog, másik zománcos zöld, a harmadik barna vagy égőpiros. Vannak köztük kúpalakúak lila, kék vagy barna mintázzal. Legértékesebbjük két fehér csiga, illetve kagyló, mely olyan, mintha hófehér porcellánból készült volna. Új-Guineában ezen vásárolják az asszonyt. Gyönyörű barnasárgás zománcos csigák, zöldfekete szemlencsealakú védőpáncéllal. Lehellettfinomságú állatvázak. Az egész úgy hat, mint egy habcsomó. Fekete-fehér mintájú és hófehér korálok. Az utóbbi mesébe illő szépség, de praktikus szempontból nagy és nélkülözhetetlen érték: megégetik és fehér hamujából készítik a meszet;

hogyan: Angliában sokkal inkább tudják, mint bárhol a világon, hogy a király házassága nem magánügy, hanem nagyon is közügy. Angliát ugyanis egy király házassága már úgy felforgatta a multban, hogy utána kétszáz évig nem tudott visszatérni a nyugalom. 1533-ban történt ez, VIII. Henrik uralma alatt. A rokonszenves, népszerű VIII. Edward azonban nem hasonlítható a gonosz, erkölcsstelen VIII. Henrikhez és a mostani király szerelmi regénye is sokkal fenköltebb, nemesebb, mint amilyen VIII. Henrik botrányos házassága volt.

VIII. Henrik elhalt bátyjának, Arthurnak özvegyét, a spanyol Katalint vette nőül. Megúnta azonban a nála idősebb, vakbuzgó asszonyt, Boleyn Annába, a királyné udvarhölgyébe szeretett bele. El is akarta venni feleségül. A pápa azonban nem oldotta fel a király házasságát. Erre a király kilépett a katolikus egyházból. Elkobozta a katolikus egyház vagyonát. Megalapította és államvallássá tette az anglikán vallást. Az új hit főpapja, Cranmer Tamás canterburyi érsek felbontotta a házasságot és megeskette a királyt Boleyn Annával, akit királynévá is koronázott a parlament.

Később VIII. Henrik megúnta Boleyn Annát is. Hogy elválhasson tőle, kintpadra vont tanukkal bizonyítót, hogy felesége megcsalta őt, ki is végezték a megkoronázott királynét, az ártatlan Boleyn Annát. VIII. Henrik halála után megkezdődtek a vallásháborúk. Hol anglikán, hol katolikus király, illetve királynő került a trónra. A pártoskodások során sokakat kivégeztek, Stuart Mária is, akit a trón megilletett volna. Az ország végül is többiben fellázadt. Egy királyt kivégeztek, egyet elcsaptak, egy királyt kivégeztek egyet elcsaptak, egyideig köztársaság is volt Anglia. Kétszáz év kellett hozzá, amíg lecsillapodott a közvélemény. megerősödött az anglikán vallás és kialakult a világ leghatalmasabb birodalma, amely egyben legalkotmányosabb is. A „legtökéletesebb királyi köztársaság” ahol „a király uralkodik, de nem kormányoz”.

Oroszországban, mióta a bolsevizmus uralomra jutott — Bero Henrik francia szocialista tudósítása szerint — 28 főpapot, 6778 papot, 6583 tanítót, 800 orvost, 51.850 tisztet, 200.850 rendőrt és tisztviselőt, 11.488.520 földművest és munkást végeztek ki. Az összes ismert kivégzettek száma 11.763.411. Hozzávetőleg 2 millióval több, mint amennyi áldozatot a világháború követelt.

A világ különböző országai az elmúlt évben a következő összegeket áldozták a misszió munkájára: Ausztrália 1.390.381 dollár, Belgium 2550, Dánia 534.800, Finnország 106.441, Franciaország 180.259, Németország 1.177.255, Angolország 10.427.982, Délamerika 2.920.724, Hollandia 534.865, Új-Zéland 381.212, Egyesült Államok 20.290.185, Norvégia 533.319, Délfrika 973.312, Svédország 1.005.589, Svájc 293.734. Összesen 40.752.770 dollár.

Moszkvában a bolsevizmus előtt 700 templom volt. Ebből ma már csak 11 áll, de ezek se sokáig, mert szovjetkijelentés szerint 1937. év végére minden templom bezárul Oroszországban.

Szerkesztésért felel: DR. TAVASZY SÁNDOR.

Nyomatott a „Grafica” könyvnyomdában, Cluj.